

SIGMA

**Support for Improvement in Governance and Management
(Yönetişim ve Yönetimde Gelişim için Destek)**

Finansmanı esas olarak AB tarafından sağlanan bir OECD ve Avrupa Birliği ortak girişimi

DOKUZ AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE ÜLKESİNDE ÇIKAR ÇATIŞMASI POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Sigma Belge No. 36

Bu belgeyi Sigma için hazırlayan:

Prof. Manuel Villoria-Mendieta

Madrid, İspanya Rey Juan Carlos Üniversitesi

Aralık 2005

Bu belge Avrupa Birliği'nin mali desteği ile oluşturulmuştur. Burada ortaya konulan görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmıyor şeklinde yorumlanamaz ve OECD veya üye ülkeleri veya Sigma Programı'na katılan yararlanıcı ülkelerin görüşlerini yansıtmamaktadır.

SIGMA PROGRAMI

Sigma (Yönetişim ve Yönetimde Gelişmeye Destek) Programı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ile Avrupa Birliğinin ortak çalışması olup büyük ölçüde AB tarafından finanse edilmektedir.

Yararlanıcı ülkelerle işbirliği içinde çalışan Sigma iyi yönetişimi desteklemek için:

- İlerleme sürecini değerlendirirken iyi AB uygulamaları ve mevcut AB müktesebatını temel alarak önceliklerin belirlenmesini sağlar.
- Avrupa standartları ve iyi uygulamaların sağlanmasına yönelik kuruluşlar ve uygulamaların oluşturulmasında karar mercileri ile idari birimlere destek olur.
- Projelerin tasarlanması, önkoşulların sağlanması ve uygulama süreçlerinin desteklenmesi için Avrupa içi ve dışından bağışçı desteği sağlar.

2006 itibarı ile Sigma aşağıdaki ortak ülkelerle çalışmaktadır:

AB üyeliği yeni ülkeler . Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya

AB Adayı ülkeler . Bulgaristan, Hırvatistan, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Romanya ve Türkiye.

Batı Balkan ülkeleri. Arnavutluk, Bosna Hersek (Devlet, BIH Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti), Sırbistan, Karadağ ve Kosova (Haziran 1999 itibarı ile Kosova BM Geçici Yönetimi tarafından yönetilmektedir - UNMIK)

Ukrayna (yönetişim değerlendirmesi İsveç ve İngiltere tarafından finanse edilmektedir.)

Sigma Programı ortak ülkelerde şu alanlardaki reformları desteklemektedir:

- Yasal ve idari çerçeveler, kamu hizmeti ve yargı, kamuda dürüstlük sistemleri
- AB fonlarının yönetimi dahil olmak üzere mali kontrol ve dış denetim, kamu iç mali kontrol sistemleri ve yüksek denetim kurumları
- Kamu harcama yönetimi, bütçe ve hazine sistemleri
- Kamu alımları sistemleri
- Politika geliştirme ve koordinasyon kapasiteleri, daha iyi düzenleme.

Sigma hakkında daha detaylı bilgi için web sitemizi ziyaret ediniz:

<http://www.sigmaweb.org>

OECD Telif hakkı

Bu belge aslen İngilizce dilinde, *Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A comparative Review*, başlığıyla yayınlanmıştır.

OECD bu belgenin ticari olmayan amaçlar doğrultusunda serbest kullanımını onaylamaktadır. Bu belgenin ticari kullanımı ve çeviri hakları ile ilgili olarak rights@oecd.org adresine başvuruda bulunulması zorunludur.

ÖNSÖZ

Karşılaştırma çalışması niteliğindeki bu belge Çek Cumhuriyeti kamu sektöründe çıkar çatışması olgusuna yönelik yeni politika ve düzenlemelerin hazırlanmasına temel olarak, Çek Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine Sigma tarafından hazırlanmıştır. Genelleyici yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda bu belge, çıkar çatışması alanında spesifik reformlar ile genel anlamda yolsuzluk karşıtı politika ve araçların geliştirilmesi sürecindeki başka ülkeler için de faydalı olacaktır.

Bu belgede altı “eski” AB üyesi (Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, İspanya ve İngiltere) ile üç “yeni,”AB üyesi (Macaristan, Letonya ve Polonya) olmak üzere dokuz Avrupa ülkesinin kamu sektöründeki çıkar çatışması yönetimi yaklaşımları analitik bir şekilde ve betimleyici veriler çerçevesinde incelenmektedir. Çalışma ayrıca çıkar çatışması konusunda politika reformları ile düzenleme araçlarının ve uygulamalarının geliştirilmesinde dikkate alınmaya değer birtakım sonuçları da sunmaktadır.

Kavramsal çerçevenin oluşturulması ve anket sorularının hazırlanmasında OECD'nin 2003 yılı Kamu Hizmetlerinde Çıkar Çatışması Yönetimi Rehberine Yönelik Tavsiyeleri temel alınmıştır. Anketin ilk versiyonu 2005 yılı başlarında güneydoğu Avrupa ülkelerinde denenmiştir. Söz konusu rehber çıkar çatışmasının engellenmesine yönelik önlemler hususunda da iyi uygulama ölçütleri sağlamıştır. Daha detaylı bilgi için Yönetişim biriminin web sitesini ziyaret ediniz: www.oecd.org/gov/ethics.

Madrid'den Prof. Manuel Villoria bu belgeyi Sigma yönetiminde yukarıda bahsi geçen ülkelere derlenen bilgiler doğrultusunda hazırlamıştır. Standart ankete verdikleri cevaplarla, bu ülkelere seçilmiş uzmanlar bilgi yönünde katkı sağlamıştır. Belgenin yazarı ve Sigma, bu uzmanlara değerli katkılarından dolayı teşekkür eder: Fransa Kamu Hizmetleri ve Yönetimi Genel Direktörü Sayın Antoine Godbert, Almanya'dan Sayın Dr. Bernhard Schloer, İtalya Siena Üniversitesi Profesörü Sayın Bernardo Giorgio Mattarella; Portekiz Parlamentosu Genel Sekreteri Sayın Julio Nabais; İspanya Madrid Rey Juan Carlos Üniversitesi Profesörü Sayın Manuel Villorian; İngiltere Avam Kamarası Hukuk Danışmanı Sayın Michael Carpenter; Macaristan İçişleri Bakanlığı Genel Müdür Yardımcısı Sayın Dr. Zoltan Hazafi; Letonya Yolsuzluk ile Mücadele ve Yolsuzluğun Önlenmesi Daire Başkanlığı yetkilisi Sayın Aleksejs Snitnikovs ve Polonya Bialystok Üniversitesi Profesörü Sayın Patrycja Joanna Suwajand. Ayrıca OECD/Gov yetkilisi Sayın Janos Bertok'a da bu belgenin hazırlanmasındaki değerli katkı ve katılımlarından dolayı teşekkür ederiz.

Dokuz ülkeden gelen katkıların her biri, 2005 yılı itibarı ile ilgili ülkede çıkar çatışmalarının yönetimi çerçevesinde ulusal bazda benimsenen hukuki yaklaşımlar, yöntemler, kurum ve kuruluşlar, usuller ve yönetim uygulamalarına ilişkin bilgiler içermektedir. Her ülke için aynı zamanda uygulamada geleceğe yönelik çıkar çatışması düzenlemeleri ihlallerinin cezai müeyyideleri ile bu konuda uyumun denetlenmesini sağlayacak birim ya da otoritenin kurulmasına ilişkin bilgilere de yer verilmiştir.

Daha detaylı bilgi için Sayın Francisco Cardona (francisco.cardona@oecd.org), Sayın Janos Bertok (janos.bertok@oecd.org) ya da Sayın Françoise Drouillon'a (francoise.drouillon@oecd.org) başvurabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER (sayfa numaraları hatalı olabilir)

SIGMA PROGRAMI	2
Önsöz	3
Giriş	5
I. Kavramsal Çerçeve	5
Çıkar Çatışmasının Tanımı	5
Çıkar Çatışması ve Yolsuzluk	5
Demokrasi ve Toplum Gözüyle Yolsuzluk	6
Yolsuzlukla Mücadele Politikaları ve Araçları	7
Çıkar Çatışması Politikaları ve Araçları	8
II. DOKUZ ÜLKEDE GÖRÜLEN ORTAK ÖZELLİKLER VE FARKLILIKLAR	9
A. Ortak Özellikler	9
B. Farklılıklar	14
III. DOKUZ VAKANIN ÖZETİ	22
IV. SONUÇ VE POLİTİKA TAVSİYELERİ	23
EK 1	26

GİRİŞ

Bu çalışma dört ana bölüm ile incelenen dokuz ülkeye ilişkin özet tabloları içeren bir ekten oluşmaktadır.

İlk bölümde kavramsal çerçeve ile kamu sektöründe çıkar çatışmasının tanımı üzerinde durulmakta, yolsuzluk ile mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi çerçevesinde daha geniş kapsamlı politikalar içinde çıkar çatışması politikalarının kavramsallaştırılması ele alınmaktadır. Bu bölümde ayrıca söz konusu politikaların gerekçesi ile iyi işleyen bir demokrasideki önemi anlatılmaktadır.

İkinci bölümde seçilen dokuz AB üyesi ülkede çıkar çatışması yönetimindeki genel ortak yapılar, mekanizmalar ve yöntemler ile birlikte hukuki çerçeve, uygulama yöntemleri, değerlendirme mekanizmaları ve yaptırım uygulamalarındaki genel farklılıklar ele alınmaktadır. Bu bölümün amacı siyasetçiler (finansal faaliyetler ve şeffaflık açısından) ve devlet memurları (finansal faaliyetler ve siyasi parti katılımları açısından) da dahil olmak üzere kamu çalışanlarının normal şartlarda meşru finansal, sosyal ve siyasi faaliyetlerine kısıtlama getiren politikaların oluşturulma gerekçelerini anlatmaktır.

Üçüncü bölümde ele alınan dokuz ülkedeki uygulamalar özetlenmekte, her ülkede çıkar çatışması politikalarının belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde karşılaşılan başlıca sorunlar ve zorluklar ele alınmaktadır. Başvurulan çeşitli hukuki araçların avantaj ve dezavantajları, bu araçların gerçek hayatta karşılaşılan çıkar çatışması durumlarını engelleme ve yönetme açısından etkinliği değerlendirilmektedir.

Son olarak dördüncü bölümde çıkar çatışması ve yolsuzluk karşıtı politikalar ile düzenlemelerin oluşturulması ve uygulanmasında tavsiye niteliği taşıyan sonuçlar üzerinde durulmaktadır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çıkar Çatışmasının Tanımı

Bu belgede çıkar çatışması için OECD'nin genel tanımı kavramsal referans olarak alınmıştır. Bu tanımlamaya göre çıkar çatışması: "bir kamu çalışanının kamuya yönelik görev ve sorumlulukları ile şahsi çıkarları arasında şahsi çıkarların resmi görev ve sorumluluklarına yönelik performansını uygunsuz yönde etkileyebileceği bir çatışmadır."¹

Çıkar çatışması kavramını en geniş hali ile ele aldığımızda, bu tanım yalnızca bir kamu çalışanının resmi görev ve sorumlulukları ile şahsi çıkarlarının çatıştığı **gerçek** durumları değil, **varsayılan** ve **muhtemel** durumları da kapsamaktadır.

Varsayılan çıkar çatışması şahsi bir çıkarın - böyle bir etki gerçekte mevcut olmasa ya da kullanılmasa bile- başkaları tarafından gerekçeli olarak kamu çalışanının resmi görev ve sorumluluklarını etkileyebileceği şeklinde algılanması durumudur. Kamu çalışanının ya da bağlı olduğu kurumun güvenilirliğini tehlikeye atabilecek potansiyel kuşku, varsayılan çıkar çatışmasını kaçınılması gereken bir durum haline getirmektedir.

Muhtemel çıkar çatışması, kamu çalışanının **gelecekte** çıkar çatışmasına sebep olabilecek şahsi bir çıkarının bulunmasıdır. Örneğin, kamu yetkilisinin eşi birkaç hafta içinde yetkilinin yakın zamanda aldığı bir karardan etkilenen bir şirketin genel müdürlüğüne ya da CEO pozisyonuna atanacaktır ve kamu yetkilisi bu atamadan haberdardır. O halde burada kullanılan temel tanım makul bir insanın ilgili bilgiler ışığında kamu yetkilisinin şahsi çıkarlarının resmi görevini yerine getirme ya da karar alma mekanizmasını uygunsuz yönde etkileyebileceğini düşüneceğini varsaymaktadır.

Çıkar Çatışması ve Yolsuzluk

Çıkar çatışması yolsuzluk ile eşanlamlı değildir. Kimi zaman yolsuzluk olmaksızın çıkar çatışması ya da tam tersine çıkar çatışması olmaksızın yolsuzluk olabilmektedir. Örneğin, bir kamu görevlisi şahsi çıkarı doğrultusunda karar verirken yasalara uygun davranabilir ve bu durumda yolsuzluk olmaz. Başka bir kamu görevlisi herhangi bir çıkar çatışması olmaksızın, zaten vereceği bir kararı vermek için rüşvet alabilir (yolsuzluk).

Ancak, kişisel çıkarların kamu görevlisinin performansını uygunsuz şekilde etkilediği durumların pek çoğunda yolsuzluk ile karşılaşıldığı da bir gerçektir. İşte bu sebeple çıkar çatışmasının önlenmesi, daha geniş kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi politikası çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda çıkar çatışması politikaları kamu sektöründe güvenilirliğin sağlanması kadar demokrasinin korunması ve desteklenmesi açısından önemli bir araçtır.

¹ [Konseyin kamu hizmetinde çıkar çatışması yönetimi tüzüğünde tavsiye edilmiştir. Detaylı bilgi için aşağıdaki adresi ziyaret ediniz: http://www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf](http://www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf)

Demokrasi ve Toplum Gözüyle Yolsuzluk

Toplumun siyaset, politikacılar, siyasi partiler ve parlamentolara duydukları güven kaybı her geçen gün artmaktadır. Siyaset ve politikacıardan kaynaklanan düş kırıklığı neredeyse evrensel bir duygu haline gelmiştir. Bazı ülkelerde siyaset ve politikacılar duyulan itimatsızlık ile parlamentoya duyulan güvenin azalması demokrasinin fonksiyonlarını güçsüzleştirmekte ve demokratik başarısızlık riskini barındırmaktadır. Bazı ülkelerde ise bu tavır yalnızca geleneksel siyaset yöntemlerinin yarattığı bıkkınlığın bir göstergesidir.

Bu yazının temel tezlerinden biri kamuda yolsuzluğun bu rahatsızlık verici eğilimin en önemli sebeplerinden biri olduğudur. Bu yargıyı anlayabilmek için, yolsuzluğun ne olduğunu tam anlamıyla kavramak gerekir. Yolsuzluk yalnızca rüşvetten ibaret olsaydı, birçok Avrupa ülkesinde kamu görevlilerine rüşvet vermek yaygın bir davranış biçimi olmadığından bu hoşnutsuzluğun sebebi yolsuzluk olamazdı. Ancak yolsuzluk sadece rüşvetten ibaret değildir. Yolsuzluk aynı zamanda politikaları kontrol etmek, yetkiyi kötüye kullanmak, siyasi partilere yasa dışı mali destek sağlamak, oy satın almak, ayrıcalık tanımak, torpil yapmak ve baskı kurmakla ilgilidir. Yolsuzluk yalnızca kamu görevlilerinin doğrudan kişisel çıkarlarını gözetmek amacıyla yetkilerini yasa dışı yollarla kötüye kullanmasından ibaret değildir. Yolsuzluk aynı zamanda yetkinin etik dışı kullanımını, kişisel çıkarlar doğrudan değil dolaylı da olabilmektedir – bu durumda yalnızca söz konusu kamu görevlisini değil onu göreve atayan siyasi partiyi de ilgilendiren bir mesele haline gelir.

Yolsuzluğun sebepleri, sonuçları ve doğası üzerine kapsamlı bir bilgi çerçevesinin bulunmayışı sosyal bilimler ve hukuk uzmanlarının batılı demokrasilerde yolsuzluk konusunu yalnızca ceza hukuku açısından incelemesine sebep olmuştur. Örneğin, Açık Toplum Enstitüsü'nün², 2002 yılı raporuna göre AB ülkelerinde böylesi kapsamlı bir çerçeve bulunmadığından Avrupa Komisyonunun o dönemki aday ülkelerin yolsuzluk değerlendirmesinde “rüşvet merkezli” bir bakış açısı hakimdir. Batılı demokrasilerin büyük bir kısmında yolsuzluk oranları düşük olduğundan gelişmiş ülkelerdeki siyasi memnuniyetsizlik analiz edilirken yolsuzluk önemli bir faktör olarak değerlendirilmemiştir.

Ancak yolsuzluk sadece rüşvetle sınırlı değildir. Yolsuzluk dendiğinde kastedilen, siyasetin yozlaşmasıdır. Bunun da anlamı siyasetle uğraşanların (kamu görevlileri dahil) siyaset oyununun (demokratik) kurallarını çiğneyerek kişisel çıkarlarını her şeyin önünde tutmalarıdır. Örneğin, demokratik siyaset oyununun kuralları, kamu görevlilerinin yetkilerini doğrudan ya da dolaylı olarak kendi çıkarlarını koruyacak şekilde kötüye kullanmalarını yasaklar. Yetkinin kötüye kullanılması yalnızca yasa dışı faaliyetleri değil aynı zamanda kişisel güç ya da refahı arttırmak amacı ile toplumsal etik kuralların çiğnenmesini de kapsar.

Bu konular göz önüne alındığında yolsuzluğun demokratik kurumlar ve süreçler açısından önemli bir tehlike arz ettiği açıktır. Yolsuzluk olumsuz siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurabilmektedir. Siyasi anlamda yolsuzluk, hem demokrasi ve hükümet performansının kalitesini düşürmekte hem de olumsuz sosyal sermaye yaratmaktadır. Yolsuzluk arttığında siyasi eşitlik ortadan kalkar, yozlaşmış ağların gücü elinde tuttuğu siyasi rejimlerde en fazla yolsuzluk yapanın kayırılması kural haline gelir. Yolsuzluğun yoğun olduğu ülkelerde yozlaşmış siyasetçiler ve kamu görevlileri verimsiz bir kamu idare sistemini destekler çünkü bu sistem onlara bu verimsizliğin yarattığı rahatsızlıktan seçtikleri kişileri koruma şansını sunar. Yolsuzluk, yasa dışı alış-veriş gerçekleştirilen taraflar arasında güven ilişkisine dayanır. Bu güven yoğun sosyal ağların yayılmasını destekler. Ancak bu ağlar kayırma, kişisel iltimas ve himayeler ile rüşvet üzerine kurulmuştur. Siyasi yolsuzluk bu ağları besler ve çoğaltır.

Ekonomik açıdan yolsuzluk bir yandan kalkınmayı engellerken diğer yandan yatırımın şevkini kırar. Sosyal açıdan ekonomik ve psikolojik eşitsizlik yaratır, ayrımcı ve taraflı bir güvenin yayılmasına sebep olur. Ayrımcı güven genele yayılmış, kitleleri dahil edici bir güvenin oluşmasını engeller. Genele yayılmış güven ise sosyal birlik ve dayanışma ile adil politika oluşturmanın vazgeçilmez bir parçasıdır. Özetle, vatandaşların siyasi partiler ve hükümetlerin işleyişine ilişkin memnuniyetsizliği demokrasi ve genele yayılmış güvene ilişkin bir memnuniyetsizliğe dönüşmüş; popülist adaylar ile uç görüşlerdeki partilerin popürlüğünü arttırmıştır.

İyi işleyen bir demokrasinin temel ilkesi siyasetin önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde genelin menfaatini belirlemesi ve buna yönelik hareket etmesidir. Siyasetçiler bu ilkeyi anımsamalıdır. Aynı şekilde kamu görevlileri de politikaların oluşturulmasına katkıda bulunurken, herhangi bir karar alırken, bu kararı uygularken ve değerlendirirken bu ilkeyi göz önünde bulundurmalıdır.

² Açık Toplum Enstitüsü/AB'ye Giriş Süreci İzleme Programı: “AB'ye Giriş Sürecinin İzlenmesi: Yolsuzluk ve Yolsuzlukla Mücadele Politikası”. Budapeste, 2002.

Bu ilkenin göz ardı edilmesi temel demokratik kurumlara duyulan güvenin azalmasına neden olmakta, bazı ülke vatandaşlarının demokrasinin işleyişinden memnuniyetsizlik duymalarının temel sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan bütün Avrupa ülkelerinde parlamentoya duyulan güven düşüktür. Bunun yanı sıra anket sonuçları ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Doğal olarak yolsuzluk – burada rüşvet olarak algılanmıştır – oranı yüksek olan ülkelerde anket sonuçları yolsuzluk oranının düşük seyrettiği ülkelere göre daha kötü seyretmektedir. Yalnızca parlamentoya duyulan güven açısından değil, aynı zamanda demokrasinin işleyişine ilişkin memnuniyetleri açısından da daha kötü sonuçlar görülmektedir. (bkz Tablo 1).

Tablo 1. Çek Cumhuriyeti ve karşılaştırmalı çalışmaya katılan dokuz ülkede parlamentoya duyulan güven, demokrasinin işleyişine yönelik memnuniyet ve 2005 Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI) puanları

Ülke	Parl amentoya yüksek oranda güven duyulması (%yaş)	Demo krasinin ülkedeki işleyişinden büyük ya da orta ölçüde memnun olma yüzdesi	CPI 2005
“Yeni” AB üyeleri			
Çek Cumhuriyeti	12,0	36,6	4,3
Macaristan	32,6	31,6	5,0
Letonya	26,3	28,2	4,2
Polonya	30,1	40,6	3,4
“Eski” AB Üyeleri			
Fransa	38,8	45,5	7,5
Almanya	34,2	72,8	8,2
İtalya	33,2	34,6	5,0
Portekiz	43,7	72,3	6,5
İspanya	45,0	63,2	7,0
İngiltere	34,1	44,4	8,6

Kaynak: Dünya Değerler Anketi 2000 ve CPI 2005 (TI).

Sonuç olarak çıkar çatışması ve yolsuzluk farklı kavramlar olsa da, çıkar çatışması politikalarının daha geniş kapsamlı yolsuzluk ile mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi politikalarının bir parçası olarak ele alınması doğru olacaktır. Ancak böylesi bir yaklaşımın bu çalışmada değerlendirilen 2004 öncesi AB üyelerinde -İngiltere ve bir nebze Almanya hariç- (aşağıda detayları verilmiştir) benimsenmediğini, 2004 sonrası üyelerde ise genel bir uygulamaya dönüştüğünü görüyoruz. Bu uygulama üyelik müzakereleri sırasında Avrupa Komisyonu başta olmak üzere çeşitli AB kurumları tarafından yönlendirilmiş olabileceğinden, kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi oluşturulmasına yönelik talebin konsolide demokrasilerde siyasi bir gerçeklikten çok teknokratik bir idealden kaynaklandığı endişesi gündeme gelmektedir.

Her koşulda yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi strateji ve politikaları, hem demokrasi kalitesinin yükseltilmesi hem de demokrasinin popülizm, siyasi memnuniyetsizlik ve siyasetten uzaklaşma olgularına karşı korunmasında büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde çıkar çatışması politikaları da Avrupa ekonomilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Yolsuzlukla Mücadele Politikaları ve Araçları

Yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi politikaları dört ana kategoride toplanabilecek çok sayıda farklı strateji ve aracı kapsar: yapı, önleme, tespit ve soruşturma, cezalandırma

1. Yapısal Çerçeve, yalnızca siyasi sadakat ve etik liderliği değil, önemli adaletsizlikleri önlemek amacıyla geliştirilmiş strateji ve politikaları, genele yayılmış ve kapsayıcı bir güvenin sağlanması, iyi sosyal sermayenin yayılması ve yüksek kalitede bir demokrasi inşa edilmesini kapsamaktadır. Sağlam bir yapısal çerçeve, yüksek kaliteli demokrasinin halkın kontrolü ve siyasi eşitlik üzerine kurulduğundan birtakım anayasal koşulların bulunmasını gerektirir³.

Bu ilkeleri dört ayrı boyutta inceleyebiliriz:

- Özgür ve adil seçimler;
- Açık, şeffaf ve hesap verme sorumluluğu olan hükümet;
- Medeni ve siyasi hak ve özgürlüklerin garanti altına alınması
- Farklı sosyal gruplara erişimi olan özgür basın, topluma karşı hesap verme sorumluluğu taşıyan özel sektör şirketleri, demokratik bir siyaset kültürü ve eğitimi kapsayan demokratik bir sistem.

2. Önleme Araçları, etkin bir yasal çerçeve, uygulanabilir davranış kuralları, etkin bir hesap verilebilirlik sistemi, kariyer ve liyakat-bazlı kamu hizmeti ile özellikle etik ve demokratik değerler açısından profesyonel toplumsallaşma mekanizmalarını içerir.

3. Tespit ve Soruşturma Araçları, “bekçi” görevi üstlenen bir koordinasyon birimi, ihbar hatları ile ihbarcılara yönelik koruma programları ve uzmanlaşmış etkin bir savcı ağının yanı sıra konuya hakim bir yargı sistemi, müfettiş ve kontrolörleri kapsar.

4. Cezalandırma Araçları, ceza kanunları, disiplin sistemleri, ekonomik sorumluluk uygulamaları ve idari yaptırımları kapsar.

Çıkar Çatışması Politikaları ve Araçları

Çıkar çatışması politikaları, daha geniş kapsamlı yolsuzlukla mücadele politikalarının hangi bölümüne konumlandırılmaktadır? Gerçekten de bu politikaların dört gruba da ait olduğunu açıkça görmekteyiz: Yolsuzlukla mücadele politikaları genele yayılmış güvenin teşkil edilmesi ve hükümetin denetime açılması noktalarında demokratik sistemin yardımcısı konumunda olduğundan yapısal çerçevede konumlandırılabilir. Çıkar çatışması düzenlemeleri, davranış kuralları, uyumsuzluk yasaları ve çekimsellik kuralları, rutin fesihler vb diğer araçlar yolsuzluğun önlenmesinde son derece etkin araçlardır. Çıkar çatışması politikaları gelir beyanı, mal varlığı beyanı vb araçlar yoluyla yolsuzluğun tespit ve sorgulanmasında da önemli rol oynar. Son olarak, bu politikalar cezalandırma aracının da bir parçasını oluşturur zira bazı ülkelerde çıkar çatışması suç kapsamında değerlendirilirken bazı ülkelerde çıkar çatışması yasaları ve düzenlemelerinin ihlali çeşitli yaptırımlara yol açmaktadır.

Çıkar çatışmasını önlemede kullanılan en etkili araçlar şunlardır:

- Kamu görevi dışında çalışmanın sınırlanması;
- Şahsi gelirin beyanı;
- Aile gelirin beyanı;
- Şahsi mal varlığının beyanı;
- Aile mal varlığının beyanı;
- Hediyelerin beyanı;
- İç bilgiye erişimin kontrolü ve güvenliği ;
- Sözleşmelerin yönetimine ilişkin şahsi çıkarların beyanı;
- Kara verme sürecine ilişkin şahsi çıkarların beyanı;
- Politika oluşturma ya da bu süreçte danışmanlık yapmaya yönelik şahsi çıkarların beyanı;
- Gelir ve malvarlığı beyanlarının kamuya açık hale getirilmesi;
- STK faaliyetleri ve memuriyet sonrası işlerin sınırlanması ve kontrolü

³ Beetham, David (1994), *Demokrasinin Tanımı ve Ölçümü*, Sage, London.

- Hediye ve benzeri menfaatlerin sınırlanması ve kontrolü;
- Eş zamanlı görevlerin sınırlanması ve kontrolü (örneğin bir STK, siyasi örgüt ya da hükümete ait bir şirkette);
- Bir toplantıya katılımın ya da alınacak kararın çıkar çatışması yaratacağı durumlarda kamu görevlisinin görevden alınması;
- Özel şirket mülkiyeti edinmede şahsi ve aile kısıtlamaları;
- Yatırım ya da şirket menfaatlerinin satışı, vakıf kurma veyahut yeddi-emin anlaşması yoluyla tasfiye yoluna gitme.

II. DOKUZ ÜLKEDE TESPİT EDİLEN ORTAK NOKTALAR VE FARKLILIKLAR

A. ORTAK NOKTALAR

Çalışmanın bu bölümünde çıkar çatışması konusunda uygulanan ulusal programların ortak noktaları üzerinde durulacaktır. Bu amaçla çıkar çatışması politikalarına ilişkin konulara ait listeyi takip ederek her birinin incelenen ülkelerde nasıl uygulandığını değerlendireceğiz. (bkz ekteki özet tablo)

1. Daha kapsamlı bir politika ya da stratejinin parçası mıdır? Bu raporda incelenen bütün “yeni” AB üyeleri yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğu önleme çerçevesinde çıkar çatışması programını da içeren geniş kapsamlı bir stratejiyi resmi bir şekilde uygulamaya koymuştur. Ancak, yolsuzlukla mücadele konulu federal bir anlaşmaya sahip Almanya dışında “eski” AB üyelerinin böylesi kapsamlı bir stratejisi bulunmamaktadır. Bu nedenle bu ülkelerde çıkar çatışması politikaları daha geniş kapsamlı bir stratejinin parçası olarak karşımıza çıkmaz. Yine de, İngiltere haricindeki bütün ülkelerdeki çıkar çatışması programları geniş kapsamlı bir “kamu sektöründe etik standartlar” politikası çerçevesinde ele alınmıştır. Başka bir deyişle, geniş kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele politikasının parçası olmasa da kamu yaşamında etik standartlarını belirleyen ve garanti altına alan bir programa dahil edilmiştir.

2. Önleyici yaklaşım? Macaristan örneğinde yaklaşım büyük oranda önleyici olmakla birlikte, çalışmaya konu olan bütün “yeni” AB üyelerinde hem önleyici hem de düzeltici yaklaşımlar olduğu gözlemlenmiştir. Macaristan’da çıkar çatışması düzenlemelerine aykırı davranışlar için bir cezai müeyyide uygulanmazken Letonya ve Polonya’da bu tür uygulamalara yer verilmiştir. Fransa da her iki yaklaşımı benimsemiş, “yasadışı çıkar arayışı” adı altında özel bir suç tanımlaması oluşturmuştur. Diğer beş “eski” AB ülkesinde ise yalnızca önleyici yaklaşım görülmektedir.

3. Önleme ilişkin tedbirler

• Ek işe alımların sınırlandırılması: Çalışmaya konu olan tüm ülkelerde kamu görevlileri için kamu dışında ek bir işte çalışma konusunda bir sınırlama bulunmaktadır. Bütün ülkelerde hükümet üyeleri de dahil olmak üzere siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları, devlet memurları ve hakimler bu sınırlamaya tabidir ve Fransa, Almanya, Polonya ve İspanya’da diğerlerine göre çok daha sıkı bir uygulama söz konusudur. Bütün ülkelerde benzer bir sınırlama parlamento üyeleri için kamuda görev almada da geçerlidir; İspanya parlamento üyeleri için bu sınırlamayı özel sektörde çalışma için de uygulamaktadır. Fransa ve Macaristan’da yerel seçimle başa gelen yöneticiler ulusal parlamentoda da görev alabilmektedir. Bütün ülkelerde, seçimle başa gelmiş yerel yöneticilerin tam zamanlı çalışmaları ve seçildikleri pozisyonda yaptıkları görevden ötürü ücret almaları durumunda, kamuda veya özel sektörde çalışmaları sınırlandırılmıştır.

• Şahsi gelir beyanı: Bu kural Fransa, Almanya ve İngiltere’de uygulanmamakla birlikte Almanya ve İngiltere’de parlamento üyeleri önemli miktardaki bazı ödemeler için beyanat vermekle yükümlüdür. Macaristan ve İtalya’da sadece parlamento üyeleri gelir beyanında bulunmak zorunda iken (İtalya’daki yeni uygulamaya göre siyasi atamayla göreve gelen kamu personeli bazı gelirlerini beyan etmek durumundadır) Polonya’da bu kural seçilmiş yöneticiler ve siyasi atamalar için geçerlidir. İspanya’da seçimle başa gelmiş yerel yöneticilerle siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları şahsi gelir beyanında bulunurken parlamento üyeleri ödeme aldıkları faaliyetleri beyan etmekle yükümlüdür. Letonya’da ise hem siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları ve seçilmiş yöneticiler hem de devlet memurları gelir beyanında bulunmaktadır.

• Aile gelirinin beyanı: Sadece Polonya’da seçimle başa gelmiş yerel yöneticiler ve siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları eşlerinin gelirini beyan etmek zorundadır. İspanya’da siyasi atamalarda eş geliri beyanı kişinin tercihine bırakılırken diğer hiçbir ülkede bu beyanat zorunlu tutulmamıştır.

• *Şahsi malvarlığı beyanı*: Almanya ve İngiltere’de mal varlığı beyanı zorunlu tutulmamakla birlikte İngiltere Parlamentosu üyeleri değeri 59,000 İngiliz Pound’un (Sterlin) üzerindeki malvarlığını beyan etmekle yükümlüdür. Almanya’da devlet memurları göreve atanma öncesinde büyük bir borçları bulunmadığına dair resmi beyanatta bulunmak zorundadır. Çalışmaya konu olan hiçbir “eski” AB ülkesinde devlet memurlarının malvarlığı beyan etme zorunluluğu bulunmazken üç “yeni” AB üyesinde bu zorunluluk bulunmaktadır. (Macaristan’da bu uygulama sadece üst düzey idareciler için geçerlidir). Hükümet üyeleri, siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları, parlamento üyeleri ve seçimle başa gelmiş yerel yöneticiler için Almanya ve İngiltere dışındaki bütün ülkelerde mal beyanı mecburidir.

• *Aile malvarlığının beyanı*: Polonya’da seçimle başa gelmiş yerel yöneticilerle siyasi atama ile görev alan kamu çalışanlarının eşleri de mal varlığı beyanında bulunmak zorundadır. Macaristan’da siyasi atama ile birlikte yaşayan tüm aile fertlerinin mal varlığı beyanında bulunması zorunludur. Diğer ülkelerde bu beyanat zorunlu tutulmamıştır.

• *Hediye beyanı*: Letonya’da hediye beyanı bütün kamu çalışanları (seçilmiş yöneticiler ve parlamento üyeleri de dahil olmak üzere) için zorunludur. Polonya’da bu uygulama sadece seçimle başa gelmiş yerel yöneticiler ve siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları, Macaristan’da sadece parlamento üyeleri için geçerlidir. Hediye beyanı Almanya, İspanya ve İngiltere’de siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları ve hükümet üyeleri için zorunlu kılınmıştır. İngiltere Parlamentosunda değeri parlamenter maaşının %1’ini aşan bütün hediyelerin beyanı zorunludur. Almanya’da değeri 5000 Avro’nun üzerindeki hediyelerin beyan edilmesi zorunlu iken Fransa’da değeri ne olursa olsun bütün hediyelerin beyan edilmesi zorunlu tutulmaktadır.

• *İç bilgiye erişimin kontrolü ve güvenliği*: Bütün ülkelerdeki devlet memurları her türlü gizli bilgiyi muhafaza etmekle yükümlüdür. Fransa, Macaristan, Polonya ve İspanya’da bu yükümlülük kural ve yaptırımlarla açıkça belirtilmiştir. Macaristan ve İspanya parlamento üyeleri gizlilik ilkesine uymakla yükümlüdür.

• *Sözleşmelerin yönetiminden kaynaklanan şahsi çıkarların beyanı*: Siyasi atama ile görev alan kamu çalışanlarının bu türden şahsi çıkarlarını resmen beyan etmeleri Portekiz (atama tarihinden üç yıl öncesine kadarki bilgiler dahil) ve İspanya (iki yıl öncesine kadar) gibi ülkelerde mecburidir. Almanya ve İspanya’da bu beyan zorunluluğu seçimle göreve gelmiş yerel yöneticileri de kapsar. İngiltere’de yerel yöneticiler de dahil olmak üzere tüm kamu çalışanları başkaları nezdinde görevini etkileyebileceği kanısını uyandıracak her türlü şahsi çıkarı her seferinde resmen beyan etmekle yükümlüdür.⁴ İngiliz kamu çalışanları bu beyana aile ve ilgili

⁴ İngiliz Parlamento üyeleri on kategoriden oluşan bir çıkar beyan formu doldurur. Bu kategoriler şunlardır:

- 1) *Yöneticilik – Parlamento üyeliği maaşının %1’ini aşan bir ücret karşılığı kamu ya da özel şirketlerde üstlenilen yöneticilik görevi* (örneğin 1 Nisan 2005 itibarı ile. £590);
- 2) *Ücretli meslek ya da pozisyon edinme – Parlamento üyeliği maaşının %1’ini aşan bir ücret ya da maddi menfaat karşılığı üstlenilen türlü görev, sorumluluk, meslek ya da ticari faaliyet*; (Bu kategori Parlamento Üyesine Lloyds üyeliğini beyan zorunluluğu getirmektedir. Ayrıca imzaladığı her türlü sigorta belgesinin de beyan edilmesi gerekir.)
- 3) *Müşteriler* – (1) ya da (2) maddelerinde belirtilen ücret karşılığı çalışılan işlerde Parlamento Üyesinin makamı ile doğrudan ilişkili hizmet verilen müşterilerin adı ve iş kolunun beyanı; (Bu kategori Kamaranın 6 Kasım 1995 tarihli bir menfaat karşılığı lobi faaliyetlerini önleme amaçlı yasağının uygulanmasını desteklemek üzere tasarlanmıştır. Bu kuralın amacı, Parlamento üyesinin Kamara ya da komitelerde maaş aldığı bir şahıs ya da şirket ile müzakereleri başlatmamalı ya da bunlara dahil olmamalıdır. Formun ekindeki açıklamada bu uygulamaya üyelik, sponsorluk toplantıları, Parlamento binalarında faaliyet düzenleme, parlamento ya da kamu faaliyetlerine yönelik danışmanlık vb dahil edilmiştir.)
- 4) *Sponsorluklar* – üyenin dahil olduğu partiye son oniki ay içinde doğrudan üyenin adaylığını desteklemek amacıyla yapılan ve £1000’un üzerindeki sponsorluk ödemeleri ya da yılda £1000’ı aşan her türlü sponsorluk ve maddi destek; (Bu kategori ücretsiz ya da indirimli konaklama, ücretsiz ya da düşük ücretle araştırma asistanı temini vb hizmetleri de kapsamaktadır.)
- 5) *Hediyeler, menfaatler, ağırlama* – Parlamento üyesi, eşi ya da partnerinin kabul ettiği ve değeri parlamento maaşının %1’ini aşan, parlamento üyeliği ile ilişkilendirilebilecek her türlü hediye, menfaat ve ağırlama; (Bu geniş kapsamlı kategori normal fiyatının altında temin edilmiş her türlü ağırlama, hizmet ya da imkanı içermektedir. Tek bir kaynaktan temin edilen ve kümülatif değeri %1 sınırını aşan hediye kayıt altına alınmalıdır. Bütün parlamento üyelerine belirli bir alanda tanınan menfaatler, hükümet tarafından ağırlama, kabul edilebilir seyahat masrafları, İngiltere içinde ziyaretler ya da konferans katılımından kaynaklanan masrafların kaydedilmesi gerekmemektedir.)
- 6) *Yurtdışı ziyaretleri* – Parlamento üyesi, eşi ya da partnerinin son oniki ay içinde gerçekleştirdiği, Parlamento üyeliği ile ilişkilendirilebilecek, Parlamento maaşının %1’ini aşan ve tamamı üyenin kendisi ya da hükümet fonlarından karşılanmayan her türlü yurtdışı ziyareti; (Avam Kabinesi, komiteleri ya da Avrupa Konseyi vb parlamento organları tarafından ya da adına düzenlenen ziyaretler hariç.)
- 7) *Yurtdışı menfaatler ve hediyeler* – Parlamento üyesi, eşi ya da partnerinin son oniki ay içinde yabancı hükümet, kurum ya da şahıslardan aldığı, Parlamento üyeliği ile ilişkilendirilebilecek, Parlamento maaşının %1’ini aşan her türlü hediye ya da menfaat; (Form menfaat türünün ve kaynağının da beyanını içerir.)

yakınlarının çıkarlarını da eklemek zorundadır. Fransa, Macaristan, İtalya, Letonya ve Polonya'da bu türden resmi bir beyan zorunluluğu yoktur. Ancak, spesifik bir çıkar çatışması söz konusu olduğunda kamu görevlisi şahsi çıkarın beyan etmeli ve süreçten çekilme izni talep etmelidir.

- *Oy kullanma ya da karar alma ile ilgili şahsi çıkarların beyanı:* Örneğin Portekiz (atamanın üç yıl öncesine kadar bir süreyi kapsayacak şekilde) ve İspanya'da (iki yıl) siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları ve parlamento üyeleri için bu tür şahsi çıkarların resmen beyan edilmesi mecburidir. İspanya'da aynı kural seçimle görev almış yerel yöneticiler için de geçerli iken Portekiz'de tercihe bağlı tutulmuştur. Almanya'da bu beyan sadece seçilmiş yerel yöneticiler için mecburidir. İngiltere'de parlamento üyeleri ve seçimle görev alan yerel yöneticiler de dahil olmak üzere tüm kamu görevlileri üçüncü şahıslar nezdinde alacakları kararların bu türden bir çıkar doğrultusunda etkilenebileceği kuşkusunu doğuran her durumda resmi beyanda bulunmakla yükümlüdür. İngiliz kamu görevlileri resmi beyana aile çıkarları ve yakın ilişkide buldukları diğer bireylerin çıkarlarını da eklemek zorundadır. Macaristan'da bu zorunluluk yalnızca parlamento üyeleri ile sınırlı tutulurken Fransa, İtalya, Letonya ve Polonya'da resmi beyanat zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu ülkelerde belirgin bir çıkar çatışmasının mevcut olduğu durumlarda şahsi çıkarın beyanı mecburi olup çekilme izni talebinde bulunulmalıdır.

- *Politika belirleme ya da politika belirleme çalışmalarına danışmanlık etme sürecine ilişkin şahsi çıkarların beyanı:* Portekiz (atamanın üç yıl öncesine kadar bir süreyi kapsayacak şekilde) ve İspanya'da (iki yıl) siyasi atama ile görev alan kamu çalışanları için bu tür şahsi çıkarların resmen beyan edilmesi mecburidir. İspanya'da aynı kural seçimle göreve gelen yerel yöneticiler için de geçerlidir. Almanya'da bu beyan sadece seçimle göreve gelen yerel yöneticiler için mecburidir. İngiltere'de parlamento üyeleri ve seçimle göreve gelen yerel yöneticiler de dahil olmak üzere tüm kamu görevlileri üçüncü şahıslar nezdinde alacakları kararların bu türden bir çıkar doğrultusunda etkilenebileceği kuşkusunu doğuran her durumda resmi beyanda bulunmakla yükümlüdür. İngiliz kamu görevlileri resmi beyana aile çıkarları ve yakın ilişkide buldukları diğer bireylerin çıkarlarını da eklemek zorundadır. Fransa, İtalya, Letonya ve Polonya'da resmi beyanat zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu ülkelerde belirgin bir çıkar çatışmasının mevcut olduğu durumlarda şahsi çıkarın beyanı mecburi olup çekilme izni talebinde bulunulmalıdır.

- *Çıkar, gelir ve mal beyanının kamuoyuna duyurulması:* Fransa ve Macaristan'da bu beyanların kamuoyuna duyurulması ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Polonya'da bu uygulama yalnızca seçimle göreve gelen yerel yöneticiler, İtalya ve Almanya'da ise sadece parlamento üyeleri için zorunlu tutulmaktadır. İngiltere'de siyasi atamayla göreve gelen kamu çalışanları verilen hediyeleri kamuoyuna beyan etmek zorundadır. İngiliz milletvekillerinin çıkar beyanları da kamuoyuna duyurulmaktadır. İspanya'da halen parlamento üyeleri ile seçimle göreve gelen yerel yöneticilerin çıkar beyanları ilgili kişi ya da kişilerin özel talebi doğrultusunda kamuoyuna duyurulmaktadır. Bununla beraber yeni bir kanun tasarısında hükümet üyeleri ile bakanlara ait mal beyanlarının kamuoyuna duyurulması öngörülmektedir. Portekiz'de siyasi atamayla göreve gelen kamu çalışanları, parlamento üyeleri ve yerel seçimle göreve gelen yöneticilere ait beyanlar Letonya'da ise tüm beyanlar kamuoyuna duyurulmaktadır.

- *Kamu görevinin sona ermesinden sonraki kontrol ve kısıtlamalar ya da STK faaliyetleri:* Siyasi atama ile göreve gelen kamu çalışanları İspanya'da kamu görevinin sona ermesini takip eden iki yıl, Portekiz'de üç yıl içinde daha önce çalıştıkları kurumla herhangi bir şekilde sözleşmeye bağlı, düzenleyici ya da doğrudan ilişkisi bulunan ticari ya da özel bir şirkette görev alamaz. Almanya, İtalya ve Macaristan'da bu tür kısıtlamalar bulunmamaktadır. Polonya'da siyasi atama ile göreve gelen kamu çalışanları görevden ayrılmadan önce kurum dışında çalışma izni almak zorundadır. Fransa, İtalya ve İngiltere'de devlet memurları için kamu görevinin sona ermesinin ardından kurum dışı çalışmalar üzerinde kontrol ve kısıtlamalar mevcuttur. Polonya'da ise bu uygulama hem devlet memurları hem de yerel seçimle göreve gelmiş yöneticiler için geçerlidir. Kısıtlama süreleri Polonya'da bir yıl, İngiltere'de iki ve Fransa'da üç yıl olmak üzere ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Fransa'da devlet memurluğundan ayrılmış kişilerin çalışma koşullarını düzenleyen detaylı bir

-
- 8) *Arsa ve Mülk* – Değeri £59,000'u aşan her türlü arsa ve mülk (Üyen, eşi ya da partnerine ait ev hariç), parlamento üyelik maaşının %10'unu aşan kira dekontu (2005'te bu miktar £5,900'di); (Parlamento üyesi ilgili her mülkün özelliklerini ve lokasyonunu belirtmelidir, ancak bu mülkten kaynaklanan kira gelirlinin beyanı talep edilmemektedir.)
  - 9) *Şirket Hisseleri* – Bir şirkette %15'in üzerinde anapara hissedarı olmak ya da, değeri o günkü parlamento üyeliği maaşının üzerine çıkacak oranda hisse sahibi olmak ; (Parlamento üyesinin eşi ya da partnerine ait hisselerin beyanı istenmemektedir.)
  - 10) *Diğer* – Parlamento üyesinin beyan etme ihtiyacı duyduğu diğer menfaatler; (form gayri maddi menfaatlerin beyanını zorunlu tutmamaktadır ancak bu tür menfaatler maddi menfaat gibi üyenin kararlarını ve davranış şeklini etkileyebilecek gibi algılanma ihtimali olması durumunda beyan edilebilir.)

tüzük bulunmakta, İngiltere’de devlet memurları STK’lar dahil dışarıdan gelen bütün iş tekliflerini bağlı oldukları kuruma bildirmek zorundadır.

- *Hediye ve diğer menfaatlerin kontrolü ve kısıtlanması:* İngiltere’de hediyelere yönelik çok sıkı bir politika uygulanmaktadır. Örneğin, siyasi atama ile göreve gelen kamu çalışanları değeri 140 Sterlin’in altındaki hediyeleri kabul edebilmekteyken, devlet memurları ile parlamento üyeleri hiçbir şekilde hediye kabul edemezler. Almanya ve İspanya’da kamu görevlileri hediye kabul edemezken Fransa’da bu kısıtlama özgür iradelerini etkileyecek ise geçerlidir. Polonya’da siyasi atama ve yerel seçimle ile göreve gelen yöneticiler, Macaristan’da parlamento üyeleri için bu hususta çeşitli sınırlamalar mevcuttur. Her durumda, hediye ile rüşvet arasındaki çizgi son derece ince olduğundan bütün ülkelerde kamu görevlisinin bağımsızlığını ciddi ölçüde etkileyecek hediyelere kısıtlama getirildiğini söyleyebiliriz.

- *Eşzamanlı atamalara ilişkin kontrol ve kısıtlamalar (Bir STK ya da siyasi partide vb):* Bu kısıtlamalar özellikle yargıçlar için büyük önem taşımaktadır, zira siyasi parti üyelikleri tarafsız ve bağımsız hareket etme yetilerini temelden sarsabilir. Bu sebeple çalışmaya konu edilen bütün ülkelerde hakimlere siyasi partilere üyelik yasağı getirilmiştir. Fransa, Almanya, Letonya, Polonya, İspanya ve İngiltere’de siyasi atama yoluyla göreve gelen yöneticilerin STK üyeliklerine ilişkin kısıtlamalar mevcuttur. Macaristan, Polonya ve İngiltere’de üst düzey devlet memurlarının siyasi partilerin yönetiminde yer almaları yasaklanmıştır.

- *Uzaklaşma ve çekilme:* İdare adına hareket eden tüm bireyler, alınacak kararda şahsi bir çıkarları mevcut olduğunda idari bir kanunun çıkarılması ya da idari bir sözleşmenin hazırlanması sürecinin dışında tutulmalıdır. Örneğin, idari birim adına hareketle idari bir işlemin parçası olan bir görevlinin söz konusu işlem ile şahsen ya da bir akrabası ya da yakını vasıtası ile çıkarı bulunabilir. Bu durumda kamu görevlisinin pozisyonunu saklı tutularak işleme ait karar sürecinin dışında bırakılması gerekir. Kararın tarafsız üçüncü taraflar tarafından alınması ya da söz konusu görevlinin konuya ilişkin tartışmalar, görüş alış-verişleri, belge, dosya, plan vb paylaşımı ile oylama sürecinin dışında tutulması yolu izlenebilir. Çalışmaya konu olan ülkelerin tamamında⁵, kamu çalışanları için bu kurallar uygulanmaktadır. Söz konusu kurallar Fransa, Almanya ve İspanya’da son derece detaylı bir şekilde tanımlanmıştır.

- *Özel şirketlere ait mülkiyet hakkında şahsi ve aileye yönelik kısıtlamalar:* Fransa, Letonya, Portekiz İspanya ve İngiltere’de bütün kamu görevlilerinin kamu sektörü ile sözleşmeli çalışan özel şirketler ya da kamu görevlilerinin söz konusu şirketlerde düzenleme, kontrol ve sözleşme yetkisi bulunduğu mülkiyet hakkına kısıtlamalar getirilmiştir. İtalya’da yerel seçimle göreve gelen yöneticiler için bazı kısıtlamalar mevcut iken parlamento üyelerine ilişkin kısıtlamalar çok dar anlamda yorumlanmakta ve pratikte uygulanmamaktadır. Polonya’da yerel seçim ile gelmiş yöneticilerin özel bir şirkete sahip olmaları yasaktır. Almanya ve Macaristan’da ise bu yönde bir kısıtlama bulunmamaktadır.

- *Satış, işletme devri ya da vakıf kurma yoluyla fesih:* Fransa’da geçerli bu tip fesih çözümleri İngiltere’de siyasi atama ile göreve gelen yöneticiler için sınırlı olarak uygulanmaktadır. İspanya’da da siyasi atama ile göreve gelenler için bu tür bir uygulamaya geçilmesi öngörülmektedir.

4. *Tespit*

4.1. *İhbarcı uygulaması?* Almanya, Macaristan ve İngiltere’de bir ihbar sistemi geliştirilmiştir (kamu sektöründeki kanun ihlallerinin ihbar yoluyla raporlanması) İncelenen diğer ülkelerde böyle bir sisteme rastlanmamıştır.

4.2. *Bağımsız birim?* Çıkar çatışmasının tespiti ve soruşturmasında kullanılan kurumsal araçlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Tam bağımsız bir birimin oluşturulmasında karşılaşılan zorluklar dışında ülkelerin ortak bir noktası bulunmamaktadır. Letonya Yolsuzlukla Mücadele ve Yolsuzluktan Korunma Dairesi bir dereceye kadar bağımsızdır ve geniş kapsamlı soruşturma ve kovuşturma yetkilerine sahiptir. Bununla beraber gerçek anlamda bağımsız tek kuruluş Portekiz Anayasa Mahkemesi’dir. Çıkar çatışması tespitinde mahkemenin kullanılması ihtilafı olup birçok ülkede reddedilmiştir. Büyük ülkeler ile federal düzenlemelere sahip ülkelerde Anayasa Mahkemeleri anayasaya ilişkin davalar ile yoğun bir şekilde iştiğal ettiğinden çıkar çatışmalarının tespitinde kullanılması mümkün değildir.

Almanya ve Macaristan’da tespit ve soruşturmalar hiyerarşik bir düzende gerçekleşmekte, yani her idare başkanlığı, yerel yönetim ve birim, kurum içi teftiş ve ihlallere karşı yaptırımlar yolu ile çıkar çatışmasının tespitinde sorumluluk üstlenmektedir. Polonya’da tespit ve soruşturma bu hiyerarşik düzen ile temin edilmektedir (Merkezi yönetimde denetim ve gözetim başbakan ve bakanlar, yerel yönetimlerde ise valiler ile temyiz kurulları

⁵ Bu konuda Macaristan’a ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

aracılığı ile sağlanmaktadır). Yüksek Denetim Kurumu ve Ombudsman da tesbit sürecine destek olmakta, Devlet Hazine'si yerel yönetimleri denetlemektedir.

İngiltere'de çıkar çatışması düzenlemelerinin uygulanmasını sağlamak ve değerlendirmekle yetkilendirilmiş özel bir kurum ya da birim bulunmamaktadır. Merkezi yönetime ait birimlerde konu, hükümet harcamalarının etkinliği ve verimliliğini denetleyen Sayıştay tarafından ele alınır. Yerel idarelerin harcamalarında ise Denetim Komisyonu benzer bir rol üstlenirken 2002 yılından bu yana yerel yöneticilerin çıkar çatışması vakaları ile İngiliz Standartları Kurulu (ve İskoçya ve Galler'deki eşdeğer kurullar) ilgilenmektedir. İngiltere'de Portekiz'de incelenen örneğe en yakın ulusal kurum yapılanması 2005 yılında yayınlanan onuncu raporunda İngiltere kamu sektörüne genelinde Yedi İlke uygulamasını gözden geçirip güncelleyen Kamu Sektörü Standartları Komitesi'dir.

Fransa'da varlık beyanlarının kontrolü bağımsız nitelikte olmayan bir kurumun elindedir: Siyasal Finansmanda Şeffaflık Komisyonu (PFTC). Üç profesyonel etik kurul görevden ayrılan devlet memurlarının memuriyet sonrası çalışmalarını denetler. İtalya'da bu sorumluluk çok farklı kurumlara verildiğinden durum oldukça karmaşıktır. İtalya Rekabet Kurumu ile İtalya İletişim Kurumu (sırasıyla tanıtım ve iletişim alanlarındaki çıkar çatışmaları için) hükümet üyelerini ilgilendiren çıkar çatışmalarının tespiti ve soruşturulmasından sorumludur. Devlet memurları ve hakimlerin çıkar çatışmaları ilgili hiyerarşi tarafından tespit edilirken oda başkanları parlamento üyelerinin denetlenmesinden sorumludur. Ayrıca, "Yüksek Komiser de Yolsuzlukla Mücadele ve Yolsuzluğun Önlenmesi adına tespit ve soruşturma yapabilmektedir". Son olarak İspanya parlamento üyeleri ile siyasi yolla göreve atanmış kamu çalışanlarının çıkar çatışmalarını denetlemek üzere sınırlı bağımsızlığa sahip bir Çıkar Çatışmaları Daire Başkanlığı kurulmaktadır. Parlamento üyeleri oda başkanlarının kontrolindedir. Devlet memurları, yerel seçimle görev alan yöneticiler ile hakimler bağlı oldukları hiyerarşiler ve taraflı kararlardan olumsuz etkilenen vatandaşların şikayetleri yoluyla denetlenirler.

5. Soruşturma

5.1. *Kim?* Çalışmaya konu olan ülkelerin tümünde savcılar soruşturma yetkisine sahiptir. Portekiz'de yargı sisteminin bir parçası konumundaki Ekonomik ve Finansal Suçlar ve Yolsuzlukla Mücadele Merkez Başkanlığı bu türden soruşturmalarda da rol oynamaktadır. İspanya'da Yolsuzlukla Mücadele Savcılığı ilgili yolsuzluk suçlarında soruşturma yapar. 1995 yılında dönemin önde gelen siyasi partilerinin oy birliği ile kurulan bu birim, diğer İspanya Savcılıkları ile aynı normlarda çalışmaktadır. Bu makam birkaç uzman birim tarafından desteklenmektedir – Hazine'den bir birim (dört vergi müfettişi ile altı müfettiş yardımcısından oluşur), Devlet Müdahalesi'nden bir birim (iki müfettiş ile üç idari yöneticiden oluşur) ve polis teşkilatından iki birim (biri Sivil Güvenlik diğeri Adli Polis'ten) ve toplam 25 kişiden oluşan bir ektir. Ayrıca Savcılıktan finansal suçlar ve vergi yolsuzluğu konusunda uzmanlaşmış 11 savcı ile 21 asistan da ekibe destek vermektedir. Bu çerçevede görev yapan bütün birimler ve savcılar doğrudan Başsavcılığa bağlıdır.

Bütün ülkelerde idari soruşturma çoğunlukla yukarıda tespit ile ilgili olarak bahsi geçen yetkili kurumlar tarafından yürütülmektedir. Letonya'da Yolsuzlukla Mücadele ve Yolsuzluğun Önlenmesi Dairesi yolsuzluk vakaları ile çıkar çatışması düzenlemelerine aykırı davranışların soruşturmasını yürütür. Soruşturma kapsamında banka hesapları, şirket hesapları ve vergi dairesi veritabanına erişim yetkisi vardır. Macaristan'da "Varlık Beyanı Kayıt ve Kontrol Dairesi" ilgili otoriteler tarafından yapılan tespitlerin soruşturmasını yürütür ve kurumun soruşturma kapsamında banka hesapları, şirket hesapları ve vergi dairesi veritabanına erişim yetkisi vardır. Polonya'da polis ve İç Güvenlik Kurumu bir suç söz konusu olduğunda soruşturma sürecine destek olurken Hazine yerel yöneticilerin beyanlarını inceler. Almanya'da, vergi yolsuzluğu vakalarında vergi müfettişleri çıkar çatışması durumlarına dair soruşturma yürütebilir ve bu kapsamda banka hesaplarına ulaşma yetkileri vardır. Fransa'da bir suç söz konusu olduğunda Kara Para Aklama ile Mücadele Komisyonu soruşturma sürecine katılır. İtalya'da hükümet üyelerinin çıkar çatışması vakalarına ilişkin soruşturmaları Rekabet Kurumu ve İletişim Kurumu yürütür ancak banka hesapları ve vergi kayıtlarına erişim için mahkeme emri aranır.

6. Kovuşturma

Adli ya da idari kovuşturma: Her iki kovuşturma türü de çalışmaya konu bütün ülkelerde mevcuttur. Adli kovuşturma suç işlenmesi durumunda, idari kovuşturma herhangi bir disiplin hatası durumunda başlatılır.

7. Yaptırımlar

7.1. *Cezai Yaptırımlar:* "yönetiminde yetersiz kalınan çıkar çatışması vakaları" ile ilgili suçlara çalışmaya konu olan ülkelerin büyük bir kısmında rastlanmıştır. Letonya'da, kamu menfaatinin önemli ölçüde zarar gördüğü durumlarda çıkar çatışması kurallarına aykırı hareketler beş yıla kadar hapis cezası ile sonuçlanabilmektedir. Polonya'da yerel yöneticiler yanıltıcı çıkar beyanları sebebiyle üç yıla kadar hapis cezası

alabilmektedir. Birleşik Krallık'ta İskoçya Parlamentosu, Galler Meclisi ve Kuzey İrlanda Meclisi üyelerinin çıkar beyanında bulunmaması suç olarak kabul edilir ve cezai yaptırımlar uygulanır. Benzer yaptırımlar geçici bir dönem için maddi çıkar beyanında bulunmayan veyahut müzakereden çekilme zorunluluğu kuralını uygulamayan yerel yöneticileri de kapsamaktadır. İtalya'da hükümet üyeleri Rekabet Kurumu ya da İletişim Kurumu düzenlemeleri çerçevesinde çıkar beyanında bulunmama veya yanıltıcı beyanatta bulunma suçu ile yargılanabilir. Fransa'da "yasadışı menfaat arama" adında özel bir suç tanımı mevcuttur ve yaptırımı beş yıla kadar hapis cezası ile 75 000 Avro para cezasıdır. Ayrıca, Fransa özel şirketlerde maddi menfaat elde etmek amacı ile memuriyet sonrası kısıtlamalara ilişkin düzenlemelere aykırı hareketleri de suç olarak atfetmekte ve iki yıla kadar hapis cezası yanında 30,000 Avro'luk para cezası uygulamaktadır. Almanya'da "menfaatin kabulü" adı verilen bir çıkar çatışması suçu mevcuttur. Ceza Kanununun 331 sayılı maddesinde yer alan düzenleme her türlü menfaati kapsamaktadır. Bakanlık talimatları bunların en önemli olanlarını şöyle sıralamaktadır:

- Para ve para yerine geçen araçlar (kupon, voucher vb);
- Mücevher;
- Şahsi kullanıma yönelik her türlü makine ve cihaz, (elektronik cihazlar vb);
- Şahsi kullanıma yönelik fiyat indirimleri;
- Kredi faiz oranlarında indirim;
- Yasal olarak kabul gören ikincil görevden fahiş ücret temini;
- Devlet memurunun akrabalarının işe alınması;
- Bilet, tatil voucherları, pahalı yemekler;
- Haksız yere ucuz konaklama imkanı sağlanması;
- Miras yolu ile intikal eden varlıklar;
- Özel onursal ödemeler;
- Özel davetlere davetiye;
- Cinsel menfaatler.

7.2. Disiplin Uygulamaları

7.2.1 *Maaş ödentisinin askıya alınması*: Çalışmaya konu olan ülkelerin çoğunda devlet memurlarına yönelik idari yaptırımlar bulunmaktadır. Bu türden yaptırımlar Fransa, Almanya, İtalya, Letonya ve İspanya'da hakimleri de kapsamaktadır. Polonya'da yerel seçimle göreve gelen yöneticilerin maaş ödentileri askıya alınırken İngiltere'de tüzüğü ihlal eden parlamento üyeleri için benzer bir yaptırım söz konusu olabilmektedir.

7.2.2 *Görevden alınma*: Çalışmaya konu olan bütün ülkelerde çıkar çatışması düzenlemelerine ilişkin ihlallere uygulanan en ağır idari yaptırım görevden alınmadır. Özellikle devlet memurları ve hakimlerin görevden alınmalarına ilişkin hükümler ülkelerin tamamında tüzük ve düzenlemelerle kesin bir şekilde belirlenmiştir. Fransa, Macaristan, Letonya, Polonya, Portekiz ve İspanya'da yürürlüğe giren yeni yasa tasarısı çerçevesinde hükümet üyeleri ile siyasi atamalarla göreve gelmiş kamu çalışanları için de aynı idari yaptırım uygulanmaktadır.

7.3. *İdari yaptırımlar*: Düzenlemelerde mevcut idari yaptırımlar şunlardır: para cezaları, ahlaki yaptırımlar (ihlallerin Parlamento ya da devletin Resmi Gazete'sinde yayınlanması vb), Parlamento'ya rapor sunulması, devlet memurluğundan 10 yıla varan sürelerle men edilme ve yasa dışı yollarla temin edilen kalemlerin iadesi.

B. FARKLILIKLAR

Ülkeler arası benzerlikleri bu şekilde açıkladıktan sonra, şimdi de her ülkenin kendisine özel, benzersiz ya da yenilikçi uygulamaları ve uygulama planlarından söz etmek istiyoruz. Bu çerçevede, benimsenen farklı politikaların ardında yatan gerekçeleri de açıklayacağız.

İngiltere: İngiltere'de çıkar çatışması kamu sektöründe etik standartlar içinde ele alındığından diğer ülkelerden farklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Kamu hizmetinde uygulanan tek bir düzenleme bulunmamasına rağmen süregelen hükümetlerin şart koştuğu ve kamu yaşamının standartlarını belirleyen "Yedi İlke" benimsenmiştir. Son derece önem arz eden bu ilkelerin etkin bir şekilde anlaşılabilmesi için tamamını raporumuza dahil ettik:

Bencillikten uzak durma

Kamu çalışanları kararlarını sadece ve sadece toplumsal menfaat yönünde almakla yükümlüdürler. Şahsı, ailesi veya arkadaşlarına finansal ya da maddi menfaatler sağlamak amacını gözetemezler.

Güvenilirlik

Kamu çalışanları, kendilerini resmi görevlerini etkileyecek ya da yönlendirecek kurum dışı bireyler ya da kuruluşlara karşı finansal ya da başka bir açıdan sorumluluk altına sokacak davranışlardan kaçınmalıdır.

Tarafsızlık

Atamalar, sözleşme yapılması, bireysel terfi/zam tavsiyeleri vb kamu görevleri ifşa edilirken kamu görevlileri liyakat ilkesi çerçevesinde karar vermelidir.

Hesap verilebilirlik

Kamu çalışanları verdikleri kararlar ve davranış şekilleri konusunda topluma karşı sorumludur ve bağlı oldukları kurumda geçerli her türlü denetlemeye açık olmalıdır.

Açıklık

Kamu çalışanları verdikleri kararlar ve tercihleri konusunda mümkün olduğunca açık olmalıdır. Kararlarının gerekçelerini açıklamalı, bilgilendirme sürecini ancak kamu menfaatinin kesin bir şekilde koruma gereksinmesi doğduğunda sınırlandırmalıdır.

Dürüstlük

Kamu çalışanları görevleri ile ilgili her türlü şahsi çıkarı beyan etmeli, çıkar çatışması ihtimali karşısında bu sorunun kamu menfaatini gözeten yönde çözümlenmesi için gerekli adımları atmalıdır.

Liderlik

Kamu çalışanları bahsi geçen ilkeleri topluma örnek teşkil edecek şekilde uygulamalı ve desteklemelidir”

İngiliz Parlamentosu daimi komisyonlarından biri olan Kamu Yaşamı Standartları Komisyonu bütün kamu çalışanlarının (merkezi ve yerel hükümet yöneticileri, parlamento üyeleri, Ulusal Sağlık Hizmetleri Kurumu yöneticileri ve kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar) finansal ve ticari faaliyetleri de dahil olmak üzere davranış standartlarını denetler. Komite kamu yaşamında doğruluk ve dürüstlüğün en yüksek standartta sağlanması adına mevcut uygulamalarda değişikliğe gidilmesi yönünde tavsiyelerde bulunur.

İngiltere’ye özel bir diğer durum da gerek şahsi gerekse aile gelirleri ile mal varlığının açıklanması ve kamuoyuna beyanının zorunlu tutulmasına duyulan isteksizliktir. İngiltere’de mahremiyet haklarının korunması açısından genel bir gelir ve mal varlığı beyan mecburiyeti getirilmemiştir. İngilizlerin bu konuya yaklaşımı bütün kamu çalışanlarının alacakları kararları etkileyebileceği kuşkusunu yaratacak her türlü maddi ve gayri maddi menfaati beyan etmeleri temeline dayanmaktadır. Şeffaflık ve şahsi hesap verebilirlik İngiliz sisteminin kilit noktalarını oluşturmaktadır.

Portekiz: Kamu çalışanlarının doğrudan ya da aile fertleri üzerinden herhangi bir şirketin %10’dan fazla sermaye ortaklığında bulunmaması Portekiz’de görülen ilginç bir uygulamadır. Bu türden bir ortaklığın mevcut olduğu şirketler devlet kurum ve kuruluşları ile diğer kamu kuruluşlarına mal veya hizmet sağlamak amaçlı ihalelere giremez. İngiltere’de olduğu gibi Portekiz’de de parlamento üyeleri, parlamento kararından etkilenecek doğrudan ya da dolaylı şahsi çıkarlarının olduğu alanlarda kanun teklifinde buldukları veya parlamento faaliyetlerine katıldıkları her durumu önceden beyan etmekle yükümlüdür.

Yine de Portekiz ekolünün en çarpıcı özelliği kamu sektöründeki çıkar çatışmalarının tespiti ve izlenmesinde Anayasa Mahkemesi’nin üstlendiği roldür. Her yönetici, ait olduğu kurum ya da kuruluşa istinaden herhangi bir engel ya da uyumsuzluk taşımadığını Anayasa Mahkemesi’ne beyan etmekle yükümlüdür. Kamu yöneticilerinin sorumlulukları dahilindeki bütün görev, işlev ve profesyonel faaliyetler ile olası hisseleri kapsayan bu beyanın göreve atanma tarihinden itibaren en geç 60 gün içinde Anayasa Mahkemesi’ne sunulması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi kanun çerçevesinde belirlenmiş uyumsuzluk kurallarına aykırı davranışların izlenmesi, incelenmesi ve gerektiğinde yaptırım uygulanmasından sorumludur. Yöneticiler bu beyanı belirtilen süre içinde teslim etmedikleri takdirde Anayasa Mahkemesi 30 günlük ek süre tanır, bu sürenin de sona ermesi ile beyan teslim edilmediyse yöneticinin görevi düşer. İzleme sisteminin etkinliğini arttırmak amacı ile yasa yöneticilere bağlı müsteşarlıklara da yöneticilerin isimleri ve göreve gelme tarihlerini bildirme yükümlülüğü getirmektedir.

Letonya: Letonya geçmişte yolsuzluk oranının yüksek olduğu bir ülkedir. AB entegrasyonu sürecinde yolsuzluğun azaltılması amacıyla Letonya Hükümeti geniş kapsamlı bir yolsuzluğu önleme ve yolsuzlukla mücadele stratejisi uygulamıştır. Letonya'nın çalışmaya katılan diğer ülkelerden farkı böylesine kapsamlı bir stratejinin belirlenmiş olmasının yanı sıra Yolsuzluğun Önlenmesi ve Yolsuzlukla Mücadele Dairesi'nin bu süreçte üstlendiği roldür. Daire, tam anlamıyla yetkin personele ve mutlak bağımsızlığa sahip olmamakla birlikte son derece geniş yetkilerle donatılmış bir kurumdur. (Daire Başkanı beş yıllık bir dönem için atanır ancak Bakanlar Kurulu tavsiyesi ile parlamento tarafından görev süresi dolmadan görevden alınabilir. Dairenin merkezi yönetimi ve bölgesel idaresinde görev yapan yöneticiler atanma yoluyla göreve gelir ve Daire Başkanı tarafından görevden alınabilir.) Dairenin işlevlerinden bazıları şunlardır:

- Yolsuzlukla Mücadele stratejisinin belirlenmesi ve bu çerçevede Bakanlar Kurulunca onaylanacak bir ulusal yolsuzlukla mücadele programının hazırlanması;
- Belirlenen programın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, programda belirtilen kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğini koordine etmek;
- “Devlet memurlarının eylem ve faaliyetlerinde çıkar çatışmasının önlenmesine ilişkin kanuna” ve ilgili diğer tüzük, kararname vb düzenlemelere uygunluğun izlenmesi
- Yetkileri dahilinde şikayet ve ibrazları değerlendirmek, Letonya Devlet Başkanı, *Saeima* (parlamento), Bakanlar Kurulu üyeleri ve Başsavcı tarafından önerilen vakaları soruşturmak;
- Bu soruşturmaların sonuçlarını raporlayıp analiz etmek, devlet görevlilerinin beyanlarındaki bilginin doğruluğunu kontrol etmek, beyanlara ilişkin uygunsuzlukları ve kanuna aykırı durumları tespit etmek;
- Devlet yöneticilerine ait beyanların “devlet memurlarının eylem ve faaliyetlerinde çıkar çatışmasının önlenmesine ilişkin kanuna” uygunluğunu kontrol etmek.
- Devlet yöneticilerine idari sorumluluk yükleyerek kanun çerçevesinde belirlenen yolsuzluk suçlarını cezalandırmak;
- Ceza Hukuku çerçevesinde Devlet Memurluğuna ilişkin yolsuzluk vakalarının tespitine yönelik inceleme ve soruşturmaları yürütmek;
- Siyasi partilerin, siyasi parti finansman düzenlemelerine uygunluğunu kontrol etmek.

Fransa: Fransa'daki uygulamalara ilişkin bilgiler ışığında devlet memurlarının çıkar çatışması düzenlemelerinde ilginç bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Memuriyet sonrası işe alımları konusunda en etkin düzenlemeler Fransa'da görülmektedir. Düzenlemelere uygunsuz davranışlar ile memuriyet sonrası kısıtlamaların tespit ve kontrolü hiyerarşik düzende gerçekleşir. Bunun yanı sıra, devlet memuriyetinden ayrılıp özel sektörde işe girme aşamasında danışılması gereken üç profesyonel etik komisyonu (biri merkezi devlet memurları, biri yerel ve bölgesel devlet memurları, biri Ulusal Sağlık Hizmetleri çalışanları için) bulunmaktadır. Bu komisyonlar gerekli bilginin toplanması için hukuksal süreç başlatma ve ilgili bütün tarafların dinlenmesinin ardından bir tavsiye kararı verme yetkisine sahiptir. Bu tavsiye kararı hukuki anlamda karar verecek idari birime iletilir. Söz konusu karar özel sektörde üstlenilecek görevin uygun, uygunsuz ya da bazı koşullarda uygun olduğu yönünde olabilir. Fransız ekolünün başka bir ilginç yönü de “yasa dışı menfaat arama” adı verilen özel bir çıkar çatışması suçunun varlığıdır. Geçen beş yıl içinde kontrolünde bulunan bir şirkette görev almayı kabul eden her devlet memuru ya da kamu çalışanı bu suçu işlemiş sayılır. Ayrıca, bütün kamu çalışanları için (seçimle göreve gelenler dahil) halen kontrolleri altındaki bir şirketten menfaat sahibi olmaları ya da kabul etmeleri de suç unsuru teşkil etmektedir. Yine de çıkar çatışması düzenlemeleri ve gerek seçimle gerekse siyasi atama yoluyla görev alan yöneticiler üzerinde tam bir kontrol sağlanamadığından Fransız tespit ve denetleme sistemi iyileştirmeye açıktır.

Macaristan: Macaristan ekolü yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesine yönelik yasa ve düzenlemeler temelinde yargıya dayanır. Macaristan sistemi incelendiğinde, düzenlemelerin Fransız ekolünden etkilendiği açıkça görülür. Örneğin, yerel yöneticiler aynı zamanda ulusal yönetimde yer alabilmektedir: Yani, belediye başkanları parlamento üyesi olabilmektedir. Macaristan'da 2004'te kurulan “Kamu'da Yolsuzluğa Hayır” adlı danışma kurulu işlevi açısından Fransız “Yolsuzlukla Mücadele Merkez Dairesi” ile büyük benzerlik göstermektedir. Devlet memurlarının ihlallerine getirilen düzenlemeler oldukça ilginçtir. Yasada, üç tip devlet memuru tanımlaması vardır: genel devlet memurları, sağlık ya da eğitim gibi kamu hizmetlerinde görev yapan devlet memurları ve kamu güvenliğinde görev yapan devlet memurları. Her memuriyet tipinin kendine has düzenlemeleri bulunur. Farklı düzenlemeler arasındaki çelişki ve uyumsuzluklar bu yaklaşımda sorun yaratabilmektedir. Macar sisteminin ilginç bir uygulaması, aile menfaatinin bulunduğu bir alanda devlet memuru

görevi üstlenmenin uygun bulunmamasıdır. Elbette bu uygulama memurun söz konusu alanda kontrol ve izleme sorumluluğu taşıması halinde geçerlidir. Bununla birlikte, Macaristan ekolünün en büyük zayıflığı çıkar çatışmasına ilişkin spesifik bir düzenleme bulunmayışı ve çıkar çatışması tespiti ile soruşturma süreçlerini yürütecek tam bağımsız kurumların eksikliğidir.

Polonya: Transparency International'ın 2005 Yolsuzluk Algı Endeksi'ne(CPI) göre, Polonya'nın puanı 10 üzerinden 3.4'tür. Bu son derece düşük bir puandır. İşte bu nedenle Polonya'da kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi geliştirilmesi yönünde yoğun çaba sarf edilmektedir. Çıkar çatışması politikaları bu stratejinin bir parçasıdır. Gerçekten de kamu yönetimi ve devlet memurlarının faaliyetlerine yönelik çok sayıda yasa ve benzeri diğer araçlar bir bütün olarak çıkar çatışması politikasının çerçevesini oluşturmaktadır. Mevcut yasanın güncellenmesi yönünde değişiklikler 90'lı yılların başlarında başlamış, yeni standartlar 90'lı yılların ortasından itibaren (1997) yürürlüğe girmiştir. Bugün Polonya'da çıkar çatışmasına ilişkin yasal çerçevenin detaylı bir şekilde tamamlanmış olduğunu söyleyebiliriz.

İdari Usuller Kanunu ile düzenlenen “çekilme” ya da “uzaklaştırma” sistemi, tarafsızlığı konusunda şüpheye düşülen tüm kamu çalışanlarının söz konusu durumdan çekilme ya da uzaklaştırma seçeneğini sunmaktadır. Yasanın sınırlı uygulama alanı bulması ve içerdiği uzaklaştırma nedenlerinin muhtemelen eksik kalmasına rağmen oldukça ilginç bir düzenlemedir. Polonya'daki ilgi çeken başka bir uygulama da kamu alımları prosedürlerinde uygulanan ve kamu çalışanlarının alımı gerçekleştirecek taraf adına hareket etmesini önleyen spesifik yasaklardır. Son olarak, devlet memurlarına uygulanan memuriyet öncesi, memuriyet döneminde ve memuriyet sonrası olmak üzere üç aşamalı şahsi çıkar beyanından söz etmeden geçemeyeceğiz.

Hukuk sistemi tam ve detaylı bir şekilde kurulmuş olmasına rağmen çıkar çatışması politikası işlememektedir. Bunun nedenlerini araştırarak olursak, Polonya ekolünde iki önemli zayıf nokta bulunduğunu görürüz: Birincisi ülkede çıkar çatışmasına ilişkin yasalar tam anlamıyla uygulanmamakta, ikincisi çıkar çatışmalarının tespiti ve soruşturması için tam bağımsız bir organ bulunmamaktadır. Hükümet etkin bir denetim sistemi, programların uygulanışını izleyecek bir koordinasyon merkezi ve açık bir şekilde tanımlanmış düzenlemeler, yaptırımlar ve bu yaptırımlardan sorumlu yetkili organlar oluşturmalıdır.

Almanya: Alman ekolü son derece basit bir temele dayanmaktadır: idari bir prosedürde rol oynayan her kamu çalışanı, görevini icra şeklini etkilediği kanısı yaratma ihtimali bulunan (maddi ve gayri maddi) her türlü şahsi menfaati beyan etmekte yükümlüdür. Bu beyanı yapan kamu görevlisinin söz konusu prosedürün dışında tutulup tutulmayacağına bağlı olduğu daire başkanı ya da hiyerarşik düzende bir üst organ karar verir. Dışlanma kararı alınması durumunda kamu görevlisi bu prosedür ile ilgili kararları etkileyebilecek her faaliyette katılmayabilir.

Buna ek olarak, Alman ekolünün üç önemli özelliği bulunmaktadır:

1) Hukuk sistemin önemi. Almanya modelini anlamak için öncelikle Almanya'nın bir hukuk devleti (*Rechtstaat*) olduğunu hatırlamak gerekir. Politikaları hukuk ilkelerine dayanır ve devletin hukuk sistemine bağlı olarak geliştirilir. Bizim açımızdan en önemli ilke, yasaların uygulanmasında eşitlik ve usullerde adillik ilkesidir. Kamu idaresi ile özel şahıslar arasındaki ilişki şahısların sahip olduğu hak ve özgürlükleri kullanımını destekleyecek şekilde düzenlenmiştir.

2) İngiltere'de olduğu gibi Almanya'da da görevi kötüye kullanma izlenimi yaratmamak gerçek çıkar çatışmalarından uzak kalmak kadar önemlidir. Kamu çalışanları şahsi çıkarları yönünde yasaları ve görev ve sorumluluklarını ihlal etmeye hazır oldukları izlenimini yaratabilecek her türlü faaliyetten kaçınmalıdır.

3) Haklar ve özgürlüklere müdahale söz konusu olduğunda alınan bütün mahkeme ve kamu idaresi kararlarının dayanağı açıklanmalıdır. “Uyarı işlevi” ya da “öz-denetim” olarak anılan bu açıklama hakim ya da kamu yöneticisinin vermeyi öngördüğü kararı yazılı olarak bildirmesi yoluyla yapılır.

Eşitlik ilkesinin garanti altına alınması ve görevi kötüye kullanma izleniminden kaçınmak amacıyla Almanya modeli detaylı bir çekilme ve çekimsiz kalma sistemi yaratmıştır. İdare adına hareket eden herkes şu durumlarda idari bir kanun veya sözleşme hazırlanması sürecinin dışında tutulmaktadır:

- Kamu çalışanı, idari prosedürde hem idare adına hem de ilgili kişi olarak yer alıyorsa;
- Kamu görevlisinin idari prosedürden etkilenen kişinin akrabası olması durumunda;
- Kamu görevlisi, idari prosedürden etkilenen bir şahıs adına hareket ediyorsa;
- Kamu görevlisinin idari prosedürden etkilenen şahıs adına hareket eden kişinin akrabası olması durumunda;

- Kamu görevlisi, idari prosedürden etkilenen şahsın çalışanı konumunda ise (bu düzenleme sadakat ve çıkar çatışmasını önlemek amacıyla getirilmiştir);
- Kamu görevlisinin idari prosedür ile ilgili konularda uzmanlık yaptığı durumlarda.

Almanya’da çıkar çatışması tespiti hiyerarşik kontrol ve vatandaşların başvurularına dayanır. İdari prosedürden etkilenen kişi, kamu görevlisinin bu prosedüre ilişkin kararlarında taraflı hareket ettiğini düşünüyorsa çıkar çatışması başvurusunda bulunabilir. İddianın haklı olduğu ispatlanırsa kamu görevlisinin almış olduğu karar ya da uygulamaya koyduğu prosedür geçersiz veya yasa dışı ilan edilir. Çıkar çatışması düzenlemelerinin bilerek ya da ihmal yüzünden ihlal edildiği durumlarda ilgili kamu görevlisine yönelik ceza ya da disiplin uygulamaları mevcuttur.

İtalya: Kapsamlı bir çıkar çatışmaları düzenlemesine sahip olmamanın doğurduğu olumsuz sonuçların belki de en iyi örneğini İtalya’da görebiliriz. İtalya’da devlet memurları, hakimler ve yerel seçimle göreve gelen yöneticiler için kabul edilebilir bir çıkar çatışmaları düzenlemesi yürürlüktedir. Örneğin, Kamu İdaresi Bakanı’nın 28 Kasım 2000 tarihinde yayınladığı devlet memurları davranış kuralları genelgesi şu kuralları belirlemiştir: “Kamu çalışanı karar alırken ya da görevine ilişkin bir faaliyette bulunurken gerçek veya muhtemel çıkar çatışmalarından uzak durmak amacı ile tarafsızlığını koruyacaktır. Görev ve sorumlulukları ile çatışacak, bağlı olduğu kurumun menfaat ve imajına zarar verebilecek her türlü faaliyetten uzak duracaktır.” (madde. 2.3); “Kamu çalışanı şahsı, birlikte yaşadığı kişiler veyahut akrabalarının menfaati ile ilgili olabilecek her türlü karar ve faaliyette çekimser kalmalıdır.” (madde 6.1).

“Kamu çalışanı gerçek anlamda bir çıkar çatışması olmasa dahi, bir karar alınması ya da faaliyetin onaylanma sürecine katılımı bağlı olduğu kurumun tarafsızlık ve bağımsızlığına olan güveni sarsacak ise, süreçten çekilmelidir.” (madde. 6.3).

Bununla birlikte, hükümet üyeleri için (başbakan dahil) bu türden bir düzenleme bulunmayışı İtalyan demokrasisinde büyük çapta bozulmalara yol açmıştır. Bu sorunları gün yüzüne çıkaran en önemli faktör, İtalya’nın en önemli haberleşme ve iletişim holdingi sahibinin ve ülkenin en varlıklı iş adamının Başbakanlık koltuğuna oturması olmuştur. Siyasetçilerle kamuoyu arasında süregelen uzun tartışmaların sonucunda 20 Temmuz 2004’te siyasetçilerin katılabilecekleri faaliyetler ve iş alanlarına ilişkin çıkar çatışmaları konusunu kapsamlı bir şekilde ele alan 215 sayılı yeni yasa çıkarıldı. 2 Eylül 2004 itibarı ile yürürlüğe giren yasaya göre siyasetçiler görev ve sorumluluklarını icra ederken her şeyden önce kamu menfaatinin gözetmek ve bu çerçevede çıkar çatışması yaratabilecek durumlarda siyasi karar sürecinden çekilmekle yükümlüdür. Yasa gereğince Rekabet Kurumu ile İletişim Kurumu basın-yayın alanındaki spesifik çıkar çatışmalarının kontrolü ve önlenmesinden sorumludur. 215 sayılı kanununun 1,2 ve 3. Maddelerindeki hükümler bu kontrol ve önlem işlevinin kapsamını belirlemektedir.

Madde 1 şöyle der: Başbakan, bakanlar ve olağandışı hükümet komisyonu üyeleri "hükümet görevlisidir" (ve böylece bu yasaya tabidir). Madde 1(1) bütün “hükümet görevlilerinin” esas ve nihai amacının “kamu menfaatine çalışmak” olduğunu belirtirken “çıkar çatışması durumunda kolektif karar sürecine katılmaktan” men eder.

Madde 2 hükümet görevlisi olmak ile çelişen bütün faaliyetleri listeler (örneğin her türlü kamu ya da özel sektörde iş sahibi olmak ya da söz konusu hükümet görevinin alanında profesyonel faaliyette bulunmak). Uyumsuzluk ile seçilme hakkını kaybetme seçeneği İtalyan hukuk sistemindeki bu iki tanımın farklı amaçlarıyla ilgilidir. Uyumsuzluk, seçilmiş delegelerin görev ve sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmelerini ve teorik anlamda çıkar çatışması durumlarında uygun davranışı göstermelerini sağlamak amacını gütmektedir.

Madde 3 “çıkar çatışması” kavramını iki farklı veya alternatif durumu referans alarak tanımlar. (“veya” bağlacının kullanımı bu bunun kendi içinde kanıtıdır) a) madde 2’de listelenen uyumsuzluklardan birinin mevcut olması; b) hükümet görevlisinin şahsı, eşi ya da ikinci dereceye kadar akrabalarının varlıkları ya da sahip veya ortak oldukları şirketler vb menfaatlerini 10 Ekim 1990 tarihli, 287 sayılı kanununun 7. fıkrası nezdinde kamu menfaatine zarar vermek pahasına gözetmesi durumu”. Burada dikkat çeken husus, çıkar çatışması tanımının sadece kamu görevlisinin sergilediği davranışı değil aynı zaman da yükümlülükleri dahilindeki bir davranışı sergilemediği durumları da kapsamasıdır.

Çıkar çatışması düzenlemesini tamamlamak amacı ile gözlemlene, çıkar çatışmasının önlenmesi ve öngörülen cezalar ile bu cezaların uygulanmasından sorumlu bağımsız idari birimlerin yetkileri, işlevleri ve prosedürlerinin detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Şirketler için bu sorumluluk 287/1990 numaralı yasanın 6. Maddesi gereği çoğunlukla Rekabet Kurumu’na verilmiştir. Medya ve yazılı basın alanında faaliyet gösteren şirketler için 249/1997 sayılı yasa gereği Rekabet Kurumu yanı sıra İletişim Düzenleme Kurumu da sorumludur.

Mevcut düzenlemeler, yukarda adı geçen kurullara teoride çok yönlü ve kapsamlı soruşturma yapma ve cezalandırma yetkisi tanımaktadır. Bu kurullar idari şeffaflık kuralları ve *audi alteram partem* ilkesine uymak koşuluyla kendi inisiyatifleri ile de hareket edebilirler.

Bu bağlamda her türlü yasa dışı faaliyeti yargıya⁶ bildirme görevini de üstlenen kurulların sahip oldukları yetkiler, mahkeme ya da benzer otoritelerin sahip olduğu ceza, medeni, idari ve disiplin hukuku çerçevesindeki yetkileri ile aynıdır.

Ancak yine de 287 sayılı yasada iki sorun karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, tanımın son bölümündeki “kamu menfaati aleyhine” tabirinin doğrulanması, gayrı maddi bir objenin tahkimini gerektirdiğinden imkansızdır. Bir kamu kararı ile korunan ya da feda edilen kamu menfaatini belirlemek her zaman mümkündür ancak elde edilen faydanın feda edilenden daha değerli olduğunun ispatı tarafsız esas ve usullere dayanmayan, siyasi bir karardır. İtalya’daki ana muhalefet partisi hükümet kurma görevi kendilerine verildiği takdirde hiçbir etkinliği olmayan bu düzenlemeyi değiştireceğini beyan etmektedir. Gerek Avrupa Konseyi gerekse çok sayıda uzman tarafından dile getirilen ikinci sorun, 215 sayılı kanunun uyumsuzluk ya da çıkar çatışması çerçevesinde “*şirket sahipliği*”nin ele alınmadığıdır. Bu iki eksiklik göz önüne alındığında yasanın Başbakan ve İtalyan Hükümetinin diğer üyeleri nezdinde çıkar çatışması konusuna tam ve yeterli bir çözüm getirmediğini söyleyebiliriz.

İspanya: Süreç dışı ya da çekimser kalma kuralları açık ve detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. İdari prosedürde yer alan bir kamu çalışanı kamu menfaati ile şahsi menfaatinin çatıştığı durumlarda bunu beyan etmek ve bu prosedürde çekimser kalma izni için başvuruda bulunmakla yükümlüdür. Kamu çalışanının söz konusu prosedür dışında tutulması kararını sadece söz konusu dairenin başkanı ya da hiyerarşik düzende bir üst kurul verir. Beyanda bulunma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kamu görevlilerine gerekli disiplin prosedürü uygulanır.

Fransız ekolüne dayanan devlet memuriyeti düzenlemeleri, çıkar çatışmalarını kapsamasa da görev ve sorumluluklar, suçlar ve cezai müeyyideleri açısından son derece detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Bu durum, hükümetin hazırladığı yeni Devlet Memurluğu Mevzuatı önümüzdeki aylarda parlamentonun onayını aldığı takdirde değişikliğe uğrayacaktır. Yeni mevzuat tasarısında davranış kurallarının yanı sıra çıkar çatışması düzenlemelerine de yer vermektedir. Milletvekilleri ve senatörlerin çıkar çatışmaları konusundaki yaklaşım, çıkarların yazılı beyanı esasına dayanan, temelde resmi ve önleyici nitelikte olmakla beraber siyasi parti gruplarının disiplini, pratikte üyelerin bireysel çıkarlarını korumalarını engelleyecektir. Meclis gruplarının parti liderinin talimatlarına uyma zorunluluğu bireysel manevralara fazlaca fırsat bırakmamaktadır.

Her halükarda, yeni İspanya modelinin en ilginç yönü üst düzey bürokratlar ile hükümet üyeleri için getirilen düzenlemedir. Bu düzenleme iki norm altında sağlanır: Genel devlet idaresinde görev alan üst düzey bürokratlar ile hükümet üyeleri için hazırlanan yürürlükteki İyi Yönetim Tüzüğü ve parlamento sürecinin son aşamalarındaki Çıkar Çatışması Yasası.

İyi Yönetim Tüzüğü açısından bakıldığında, GRECO 2001 gibi uluslararası organların peş peşe hazırladığı raporlar İspanya’da kamu yönetimi için bir davranış ilkeleri tüzüğü bulunmadığına dikkat çekmekte idi. Hukuki normlar mevcut olsa bile, kamu personelinin oryantasyonu ve model teşkil etme amacına yönelik bir davranış ilkeleri tüzüğü tasarlanmamıştı. Sonuçta mevcut iktidar OECD’nin konuyla ilgili rehberleri ve seçim programı çerçevesinde Şubat 2005’te bir İyi Yönetim Tüzüğü hazırladı. Bu tüzüğün amacı vatandaşlara “bütün üst düzey bürokratların görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yasalarla belirlenmiş yükümlülükleri yerine getirmekle kalmayıp davranış ve faaliyetlerinin etik ilkeler ve davranış ilkeleri tüzüğü doğrultusunda şekillenmesi” taahhüdünü sunmaktadır.

Üst düzey bürokratların tabi olduğu ilkelerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- *Bilginin şeffaflığı*

Üst düzey bürokratlar vatandaşları sorumlu oldukları kamu hizmet kuruluşların faaliyetlerine ilişkin bilgilendirecek, bilgilendirme kampanyaları sırasında bilgilendirici içeriğin dışına çıkmayacaktır.

⁶ Bono, Sabrina, “Frattini Yasasının Düşünce Özgürlüğü ve Medya Çoğulculuğu Alanında Avrupa Konseyi Standartlarına Uyumluluğu”, Bakanlar Kurulu Başkanlığı, İtalya.

- *Belgelerin korunması*

Üst düzey bürokratlar gerek yayınlanma gerekse müteakip hükümet yetkililerine teslim edilme amaçlı belge akışının sürekliliğini sağlayacaktır.

- *Tam zamanlı kamu hizmeti*

Devletin genel idaresinden sorumlu üst düzey bürokratlar görev ve sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmelerine engel teşkil edecek başka her türlü görevden ve yönetim faaliyetinden çekilecektir.

- *Otorite Kullanımında Ciddiyet*

Üst düzey bürokratlar buldukları konumun ve sahip oldukları otoritenin onurunu zedeleyebilecek uygunsuz ya da gösterişli faaliyetlerden uzak duracaktır.

- *Hediye kabulü yasağı*

Normal toplum ve nezaket kurallarını aşan, bürokratin görev ve sorumluluklarına ait performansı koşullandırabilecek her türlü hediye, hizmet ya da öncelik reddedilecektir. Bürokrata takdim edilen bu tür hediyeler devletin mal varlığı olarak saklanacaktır.

- *Kültür ortamının desteklenmesi*

Üst düzey bürokratlar görev ve sorumluluklarını yerine getirirken kültürel ortam ve dil zenginliğini koruyacak ve bundan ilham alacaktır.

- *Cinsiyet eşitliğinin korunması ve saygı gösterilmesi*

Üst düzey bürokratlar, karar alma süreci başta olmak üzere her türlü idari faaliyette cinsiyet eşitliğine saygıyı destekleyecek ve bu bağlamda zorluk yaratabilecek tüm engelleri kaldıracaktır.

- *Objektif olma*

Üst düzey bürokratların davranış ve faaliyetleri şirket, aile ya da şahsi konular yerine ortak menfaate yönelik, tarafsız yaklaşımları temel alacaktır. İdarenin tarafsızlığını tehlikeye atacak her türlü girişimden uzak duracaktır.

- *Yansızlık*

Üst düzey bürokratlar topluma karşı görev ve sorumluluklarıyla çıkar çatışması yaratabilecek her türlü şahsi faaliyet veya menfaatten uzak duracaktır.

- *Tarafsızlık*

Üst düzey bürokratlar idari bir prosedürün ya da evrak işleminin tamamlanma hızını ya da sonucunu iyi bir sebep olmaksızın etkilemeyecektir.

Kamu İdaresinden Sorumlu Devlet Bakanı kabineye sunulmak üzere hazırladığı yıllık raporda bu ilkelere istinaden karşılaşılan ihlalleri açıklar. Böylelikle hatalı prosedürler düzeltilebilir ve idarenin kararlarına nesnellığı sağlamak üzere uygun tedbirler önerilebilir. Uygulanacak yaptırımlar arasında görevden alma da vardır.

İkinci norma bakacak olursak, genel devlet idaresinde görev alan üst düzey bürokratlar ile hükümet üyeleri için hazırlanan Çıkar Çatışmalarını Düzenleme Yasa Tasarısı'nın temel amacı "bu görevlerde bulunan kişilerin çıkar çatışması yaratabilecek durumları önlemek üzere uymaları gereken yükümlülükleri belirlemektir."

Bu yasa tasarısı yürürlükteki mevcut yasanın eksiklikleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Üst düzey bürokratların uyumsuzluk düzenlemelerinin 1995'ten bu yana uygulanışı değerlendirildikten sonra acil bir reforma ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Düzenleme hem üst düzey bürokratların başka bir görev üstlenmesini hem de kamu sektörü ile sözleşme ilişkisi bulunan herhangi bir şirkette doğrudan ya da dolaylı olarak %10'un üzerinde hisseye sahip olmasını yasaklamaktadır. Düzenleme ayrıca, kamu görevlisine şu beyanatlarda bulunma zorunluluğu getirir: Göreve atanma sonrası faaliyet beyanı, menkul ve gayrimenkuller, hak ve menfaatlerin beyanı ve yıllık gelir beyanı.

Ancak yine de bu normdaki büyük boşluklar, uygulamada etkinliğini yitirmesine sebep olmaktadır. Bu normun ihlalinde uygulanan tek yaptırım ihlalin devlete ait resmi bültende yayınlanması ve hükümetten organik ya da işlevsel açıdan bağımsız olmayan bir birim tarafından soruşturma başlatılmasıdır. Açıkça görülüyor ki buradaki en büyük sorun uyumsuz faaliyetlerle beyanat kontrolü yetkisinin yetersiz/elverişsiz bir birime verilmiş olmasıdır. Kamu Yönetiminden Sorumlu Bakanlığa bağlı denetim hizmetlerinde görev yapan müfettişlerin

profesyonelliği şüphe götürmese de, bu birimin bir bakanın kuralı ihlal ettiğine ya da uyumsuz davranışlar sergilediğine hükmetmesi imkansızdır. Müfettişler müdür yardımcısı seviyesinde görev yaparlar ve hiyerarşi ilkesine bağlıdırlar. Bunun yanı sıra, üst düzey bürokratların ifadesini alma gibi bir yetki ya da imkana da sahip değillerdir. Bu nedenle müfettişlerin rolü analiz bile edemeyecekleri belgelerin kayıt altına alınması ile sınırlıdır.

Bütün bu şartlar göz önüne alındığında İspanyol hükümeti reform yoluna gitmeyi uygun görmüştür. Şu an parlamentoda görüşülmekte olan yasa tasarısının en önemli özellikleri şunlardır:

1. Uygunsuzlukları düzenleme rejimi: daha sıkı, talepkar ve açık bir rejim

Üst düzey bürokratlar kendilerini tamamen görevlerine adayacaklar, kamu ya da özel kurum ve kuruluşlarda kendilerine gelir sağlayacak ek bir görev ya da sorumluluk üstlenmeyeceklerdir.

2. Şahsi faaliyetlerin sınırlandırılması

Üst düzey bürokratlar görev sürelerinin sona ermesini müteakip iki yıl boyunca kamuda üstlenmiş oldukları görev ve sorumluluklarıyla doğrudan bağlantılı işyeri ve özel şirketlerde çalışamayacaktır. Aşağıdaki tüm durumlarda doğrudan bir ilişki olduğu öngörülmektedir:

- Üst düzey bürokratların, doğrudan veyahut üstleri ve bağlı buldukları daire başkanı adına ya da delegasyon yolu ile haklarında karar aldıkları ilgili şirketler.

- Yukarıda bahsi geçen kişilerin ilgili şirketlere ilişkin karar alınan komisyonlarda görev almaları.

Hükümet üyeleri ve üst düzey bürokratlar, görev ve yetkileri ile doğrudan ilgili olmamak veya bu konuda karar alma sorumluluğu taşımamak kaydı ile kamu hizmetinden önce görev yapmakta oldukları özel şirkete geri dönebilecektir.

3. Menkul ve gayrimenkuller ile hakların beyanı

Bakanların menkul ve gayrimenkulleri ile miras yolu ile edinilen malvarlığı Faaliyet Kaydı'nda beyan edilecek ve devlete ait Resmi Bülten'de yayınlanacaktır. Buna ek olarak üst düzey bürokratlar hem göreve başlamadan önce ve görev sürelerinin sonunda malvarlığı beyanında bulunacaklar hem de her yıl gelir vergisi ile sermaye kazançları vergisini beyan edeceklerdir.

4. Değerler ve finansal varlıkların kontrolü ve yönetimi

Üst düzey bürokratların finansal varlıkları ilgili kişilerin bilgisi haricindeki bir "kör" fonda yönetilecektir.

5. Yönetim organları, ihtiyat ve kontrol

Çıkar Çatışmaları Dairesi, Kamu İdaresi Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş bir birimdir. Gerek Faaliyet, Menkul ve Gayrimenkullerle Miras Kayıtlarının yönetiminden gerekse kayıt altına alınan veri ve belgelerin korunması, muhafazası ve bütünlüğünden sorumludur. Ancak bu daire hükümete bağlı olarak çalışacağından görev ve sorumluluklarını yerine getirmek için yeterli ölçüde bağımsızlığa sahip olup olmayacağı kuşkuludur.

6. Yaptırımlar

Uyumsuzluk düzenlemesini ihlal eden üst düzey bürokratlar için kanuni kovuşturma, Devlet Resmi Bülteni'nde yayınlama, yüklenici firmaya tebliğ etme gibi özel bir takım yaptırımlar öngörülmektedir. Düzenlemeyi ihlal eden bürokrat halen görevde ise görevinden alınacak, her türlü tazminat ve emeklilik hakkından muaf tutulacak ve kabul etmiş olduğu miktarın tamamını iade etmekle yükümlü olacaktır.

Belirlenen süre içinde (görevden ayrılmayı müteakip iki yıl boyunca) düzenlemeyi ihlal eden üst düzey bürokrat ile çalışmayı sürdüren yüklenici firmalar ile merkezi bölgesel ve yerel hükümetlerle olan iş bağlantıları sona erecektir. Bu düzenlemeyi ihlal eden kamu görevlileri beş ila on yıl süresince kamuda görev yapamayacaktır.

Her iki kural da aynı amaca yöneliktir: vatandaşların hükümete ve idari otoriteye olan güvenini arttırmak ve İspanyol Anayasası'nca benimsenen tarafsızlık, objektiflik ve yansızlık ilkelerinin ihlalini önlemek. Ancak, en önemli adım bu kuralların uygulanması ve istisnasız, kuralı ihlal eden herkesin cezalandırılmasıdır. İspanya'daki uygulamalar ve disiplin yaptırımları bugüne kadar tatminkâr düzeyde olmamıştır.

İspanya'nın özerk bölgesi Katalunya'da yaşanan ilginç bir gelişme de halen parlamentoda görüşülmekte olan ve doğrudan parlamentoya bağlı çalışacak bir dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadele biriminin kurulmasına

yönelik yasa tasarısıdır. Katalunya bu birimin yapılandırılmasında Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Dairesi'ni (OLAF) örnek almıştır.

III. İNCELENEN DOKUZ VAKANIN ÖZETİ

İngiltere: En eski çıkar çatışması düzenleme örneği İngiltere'de görülmektedir. Yolsuzlukla Mücadele ve Yolsuzluğun Önlenmesi Yasası 1889'da yürürlüğe girmiştir. İngiliz ekolü çıkar çatışmasını kamu sektöründeki etik standartların bir parçası olarak ele almaktadır. Kamu yaşamını yöneten Yedi Ülke tüm kamu çalışanlarını kapsamakta, Kamu Yaşamı Standartları Komitesi tüm kamu çalışanlarına tavsiyelerde bulunmaktadır.

Portekiz: Portekiz uygulamalarında büyük ölçüde İngiliz ekolünün etkileri görülse de gelir ve mal varlığı beyanı ve kamuoyuna duyurumu gibi mahremiyet ilkesi ile pek de bağdaşmayan farklı uygulamalara da yer verilmektedir. Portekiz'deki bu katı yaklaşımın temel sebebi, son yıllarda ortaya çıkarılan yolsuzluk olayları ile idari otorite ve yargı sisteminin bu olaylar karşısında yeterince etkin bir rol üstlenemeyişinin kamuoyunda yarattığı güvensizlik olmuştur.

Letonya: Letonya'daki çıkar çatışması düzenlemeleri daha geniş kapsamlı bir yolsuzla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi politikasının parçası olarak ele alınmaktadır. Letonya ekolü yolsuzluk olaylarının tespiti, soruşturulması ve yargıya intikalinden sorumlu güçlü bir daire'nin varlığına dayanmaktadır.

Fransa: Fransız ekolünün en belirgin özelliği, düzenlemenin devlet memurlarının memuriyet sonrası faaliyetleri üzerinde detaylı bir şekilde durmasıdır. Ayrıca, son beş yıl içinde kamu görevi sırasında şahsi menfaat arayışları ve memuriyet sonrası faaliyet kısıtlamalarının ihlaline uygulanan cezai müeyyideler de övgüye değerdir.

Macaristan: Macaristan'da uyumsuzluklara ilişkin bir kurallar ve düzenlemeler sistemi oluşturulmasına rağmen çıkar çatışmasına yönelik bir düzenleme ile bu olayları tarafsız bir gözle tespit edip soruşturma başlatacak tam bağımsız bir organ bulunmamaktadır.

Polonya: Polonya bu raporda incelenen ülkeler içinde yolsuzluk oranı en yüksek olan ülkedir. Bunun sebepleri oldukça karmaşık ve özetlenmesi güç olmakla birlikte üzerinde durulması gereken önemli bir nokta şudur: Polonya'da çıkar çatışması kamuoyunda yolsuzluğun bir parçası olarak algılanmamaktadır. Yasal sistemin öngördüğü düzenlemelerin tam olarak uygulamaya konulamaması ve devlet memurlarının çıkar çatışması kurallarını ihlallerinin cezasız kalmasının temelinde yatan sebeplerden biri de muhtemelen algıdaki bu farklılıktır. Sosyal ve yaşamaya ilişkin gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır ve yeni hükümet bu gelişmeleri sağlamak zorundadır.

Almanya: Alman ekolü çıkar çatışması sorunu ile başa çıkmada güçlü bir yargı sisteminin önemini göstermektedir. Elbette böyle bir yaklaşımın başka bir ülkede uygulayabilmesi için o ülkede son derece gelişmiş, kapsamlı bir idari yasal çerçevenin bulunması şarttır.

İtalya: İtalya, gelişmiş ülkeler içinde yolsuzluk algısının en yüksek seviyede seyrettiği ülkedir. Üstüne üstlük, ülkenin başta gelen iletişim şirketlerinden birinin sahibi ve en varlıklı iş adamı Başbakanlık koltuğunda oturmaktadır. Bunun yanı sıra, 1993'ten bu yana pek çok İtalya kamu kurum ve kuruluşu özelleştirilerek toplu devir işlemine tabi tutulmuştur. Ancak kamu görevi üstlenen vatandaşlara bu görev ve sorumluluğu disiplinli ve onurlu bir şekilde yerine getirme zorunluluğu getiren Anayasa'nın 54. Maddesi uyarınca kamu çalışanlarının görev ve sorumlulukları halen kamu işvereni tarafından tek taraflı olarak tanımlanmaktadır. Her koşulda ihlaller ve disiplin önlemlerinin tanımlanması toplu iş sözleşmeleri aracılığı ile gerçekleşmekte ve bunlar normal şartlarda çıkar çatışması olayları için bir yaptırım öngörmemektedir.

İspanya. İspanya çıkar çatışmalarını düzenleme yönünde büyük çaba sarf etmiştir. İspanyol düzenlemeleri birkaç istisna dışında bütün kamu çalışanlarına sözleşme sürelerine erişim vb faaliyetlere yönelik sınırlamalar getirmektedir. Diğer taraftan, üst düzey bürokratlar faaliyet ve menfaatlerini beyan etmek ve yalnızca göreve geldiklerinde değil görev süresince yıllık bazda ve görev süresinin sonunda menkul ve gayrimenkul varlıklarını doldurdukları detaylı bir formda beyan etmekle yükümlüdür. Benzer şekilde, memuriyetten ayrıldıktan sonraki faaliyetlerine yönelik beyanda bulunmaları gerekmektedir. Son olarak, yukarıda bahsi geçen yeni yasa üst düzey bürokratlara danışmanlık hizmeti de dahil olmak üzere memuriyet öncesi görev yaptıkları bütün kurum ve kuruluşları beyan etme zorunluluğu da getirmektedir. Bu zorunluluk, üst düzey bürokratların eşleri ya da birlikte yaşadıkları kişiler ve ikinci derecede akrabalar (kardeş vb) için de göreve gelmeden önceki iki yılı kapsayacak şekilde geçerlidir. Bütün bu çabalara rağmen İspanya'da uyumsuzluklar ve çıkar çatışmalarını düzenleyen kanunların uygulanması son derece istikrarsız olmuştur. Bu sebeple yapılması gereken en önemli

değişiklikler gerek eski gerekse yeni çıkar çatışması programlarının etkin bir şekilde uygulamaya konmasına yönelik olmalıdır.

IV.SONUÇLAR VE POLİTİKA TAVSİYELERİ

1. Kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi: 2004 öncesi üye devletlerde yaygın bir uygulama olmasa da Almanya, Macaristan, Letonya, Polonya ve diğer 2004 sonrası üye devletlerdeki örneklerden anlaşıldığı üzere çıkar çatışması politikalarının daha geniş kapsamlı ve tüm ülke tabanına yayılmış, toplumun her kesimince kabul gören bir yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi politikasının bir parçası olarak ele alınması daha etkin bir yöntemdir. Bu strateji yapısal çerçeve, önleme yönelik tedbirler, tespit ve soruşturma organları ve prosedürleri ile uygulanacak ceza sistemini içermelidir. Çıkar çatışması politikaları –diğer tüm kamu politikaları gibi -- kilit tarafları⁷ bir koalisyon çerçevesinde birleştirecek etkin bir strateji olmaksızın başarıyla oluşturulamaz ve uygulanamaz. Etkin bir çıkar çatışması politikasının oluşturulması ve uygulanması zor bir iştir, ancak demokratik kurum ve kuruluşlarla siyasetçilere güveni arttırmak ve daha etkin işleyen bir demokrasi yaratmak isteyen bir hükümet için yalnızca gerekli değil aynı zamanda vazgeçilmez bir görevdir.

2. Kamu yaşamında açık ve net bir şekilde tanımlanmış etik standartların oluşturulması: Geniş kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi stratejinin oluşturulması kadar kamu yaşamında genel geçer bir etik standartları çerçevesinin oluşturulması da önem taşır. Temel ve kapsamlı bir etikler tüzüğü devlet memurlarının faaliyetlerini düzenlemeli ve onlara yol göstermelidir. İngiliz ekolü bu anlamda en iyi örneği teşkil etmektedir, ancak yine de farklı ülkelerdeki adaptasyonlarda ilgili ülkenin yasa ve tüzüklerine uyumu sağlayacak değişiklikler gerekli olacaktır.

3. İyi bir idari yasa ve ceza yasası çerçevesi: Çıkar çatışması politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için iyi bir idari yasa ve ceza yasası çerçevesinin bulunması şarttır.

4. Profesyonel bir devlet memurluğu ve bağımsız yargı: Bu çerçevelerin etkin bir şekilde çalışabilmesi için profesyonel bir devlet memurluğu sistemi ile bağımsız yargıya ihtiyaç duyulur. Bu bağlamda Almanya modeli örnek alınabilir ancak Fransa modeli de siyasetçiler açısından olmasa da devlet memurları açısından ilginç bir yaklaşım sergilemektedir.

5. Kamuyu ilgilendiren karar verme süreçlerinde iyi düzenlenmiş bir çekimser kalma sistemi: İyi bir çıkar çatışması programının temel taşlarından biri sağlam bir çekimserlik düzenlemesinin bulunmasıdır. Bu da detaylı bir çekimser kalma koşulları listesinin oluşturulmasını gerektirir. Fransız, Alman ve İspanyol ekolleri bu düzenlemelere örnek teşkil etmektedir.

6. Kamu çalışanlarının dışarıda çalışmasına yönelik yasadışı ve kısıtlamalar: Hükümet üyeleri ve kamu çalışanlarının dışarıda çalışmalarına yönelik katı sınırlamalar getirilmesi zorunludur. Benzer sınırlamaların devlet memurları ve hakimler için de uygulanması tavsiye edilmektedir. Bunun uygulanması durumunda devlet memurları ve hakimlerin maaşları uygun şekilde yeniden düzenlenmelidir. Ayrıca yerel seçimle göreve gelen yöneticilerin devletten maaş alması durumunda siyasi atama yoluyla göreve gelen yöneticiler ve devlet memurlarına uygulanan sınırlamalar geçerli olmalıdır. İspanya modeli siyasi atamalar, Fransız modeli devlet memurları, Alman modeli hakimler ve İngiltere modeli yerel seçimle göreve gelen yöneticiler için örnek alınabilir. Hiçbir kamu çalışanı iki ayrı kamu kuruluşunda görev almamalı, özel şirketlerle ortaklık ya da yönetim kurulu üyeliği gibi bir iş ilişkisi içinde olmamalıdır.

7. Gelir beyanı: Mal varlığı ve menfaatlere ilişkin beyanın zorunlu olduğu durumlarda gelir beyanı gerekli olmayabilir ancak bu uygulama özellikle siyasi atama yoluyla ya da yerel seçimle göreve gelmiş kamu çalışanlarının kontrolü açısından yararlı olabilir. Tüm devlet memurlarına gelir beyanı zorunluluğu getirmek son derece maliyetli olacağından bu uygulamayı üst düzey yöneticilerle sınırlı tutmak yeterli olacaktır. Bu beyanların düzenlenmesinde İspanyol ve Portekiz ekollerinden faydalanılabilir.

⁷ Pfeffer, Jeffrey (1992), *Güç ile Başa Çıkma*, Harvard Business School Yayınları, Boston, herhangi bir strateji belirlerken izlenecek bir yol tavsiye etmektedir. Bu özel sektöre yönelik bir yaklaşım olsa da bazı adımlar kamu sektörüne de uyarlanabilir: 1) Hedef ve amaçlarınızı belirleyin; 2) Bağlılık ve sistem içi bağlılığı belirleyin; örneğin hangi birey ya da gruplar hedefinize ulaşmanızda etkili olacak; 3) Bu kişi ve grupların muhtemel bakış açısı nedir? Amaçlarınıza yönelik yaklaşımları nasıl olacaktır? ; 4) Güç ve etkilerinin kaynağı nedir?; 5) Sizin güç ve etkinizin kaynağı nedir? Duruma daha çok hakim olmak, kontrolünüzü arttırmak için ne yapabilirsiniz?; 6) Hangi strateji ve taktikler, içinde bulunduğunuz durum ve koşullarda daha uygun ve etkili olabilir?; 7) Yukarıdaki bilgilere dayanarak, amacınıza ulaşmak için bir yol belirleyin; 8) Son olarak, sürecin başından itibaren bir işi yaparak ve etkileşim kurarak öğrenmenin önemini değerlendirmeyi unutmayın.

8. Varlık beyanı: Varlık beyanı yerel seçim ve siyasi atama ile göreve gelen yöneticiler ile parlamento üyelerini ilgilendiren çıkar çatışmalarının tespiti ve kontrolü açısından önemli bir araçtır. Ancak tüm devlet memurlarına bu zorunluluğun getirilmesi gereksiz ve maliyetli olabileceğinden üst düzey yöneticilerle risk kategorisindeki alanlarda çalışanlar ile sınırlandırılması daha doğru olacaktır. Macaristan, Fransa, Portekiz ve İspanya uygulamaları bu bağlamda örnek teşkil edebilir.

9. Aile gelir beyanı: Aile gelirleri ve malvarlığı beyanı muhtemelen anayasal açıdan fazlasıyla katı bir yaptırım olarak değerlendirilecek ve sürdürülebilir bir uygulama olmayacaktır. Bu beyanı isteğe bağlı hale getirmek ya da sadece üst düzey bürokratlar, hükümet üyeleri ya da benzer devlet üst kurumları ile sınırlı tutmak tercih edilebilir.

10. Hediyelerin beyanı: Hediyelerin beyanından ziyade açık ve net bir şekilde tanımlanmış, yaptırım gücü yüksek sınırlandırmalar getirilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Hediye, rüşvete giden ilk adım olabilir ve bu sebeple tamamen yasaklanmalıdır. Bu yasak özellikle hediye a) kamu çalışanın talep edilmeyen ya da teşvik edilmeyen bir davranışını takdir etme amacı ile verildi ise; b) kamu çalışanın bağımsızlığını ve hareket özgürlüğünü kısıtlama şüphesi yaratıyorsa ve c) kurum ve kamuoyuna şeffaflık çerçevesinde beyan edilemeyecek nitelikteyse zorunlu ve gereklidir. Hükümet üyelerine verilen resmi hediyeler devlet mirası olarak muhafaza edilir. Nezaket hediyeleri (yaka iğnesi, kalem vb) maddi değeri çok düşük olmak koşulu ile kabul edilebilir.

11. İç bilginin kullanımı: Kurum içi bilginin özellikle kamu çalışanı ve/veya ailesi için maddi bir menfaat sağlamak amaçlı kullanıldığında cezai yaptırım uygulanmalıdır. Bu davranışın tespiti için risk grubundaki devlet memurlarının ulusal ya da bölgesel olarak kayıt altında tutulması gerekir. Bu memurların düzenli ve rastgele denetimlerle kontrol edilmesi de başka bir önlem olabilir.

12. Şahsi menfaatlerin beyanı ve kayıt: İyi bir çıkar çatışması politikasının önemli bir diğer yapı taşı şahsi menfaatlerin beyanı ve kayıt altına alınmasıdır. Hükümet üyeleri, parlamento üyeleri ve yerel seçim ya da siyasi atama ile göreve gelmiş yöneticiler menfaatlerini resmi bir belgede beyan etmeli ve bu menfaatler değiştikçe yeni belgeler düzenlenmelidir. Yüksek dereceli devlet memurları ile riskli sektör ve kategorilerde görev yapan kamu çalışanları da bu kurala dahil edilmelidir. Bu bağlamda İngiltere modeli iyi bir örnek teşkil etmektedir.

13. Beyanların kamuoyuna duyurulması: Siyasi atama ya da seçimle göreve gelen yöneticilerin mal ve menfaat beyanları özel hayatın gizliliği ilkesi ve güvenlik kurallarına saygı çerçevesinde kamuoyuna açık olmalıdır. Bununla birlikte, devlet memurlarına ait beyanların yalnızca bağlı buldukları kontrol ve sicil birimi başkanlarının erişimine açık olması tercih edilebilir. Yukarıda belirtilen kriterlere uyumun sağlanması için bazı noktaların geliştirilmesi gerekse de Portekiz ve Letonya modelleri oldukça ilgi çekici örneklerdir.

14. Memuriyet sonrası yönelik kısıtlamalar: Memuriyet sonrası çalışma hayatı ve STK faaliyetlerine yönelik kontrol ve kısıtlamaların amacı, kamu çalışanlarının geçmişte üstlendikleri görev ve sorumluluktan kaynaklanan avantajların – örneğin ayrıcalıklı bilgiye sahip olma gibi – gelecekte iş bulmak amaçlı kötüye kullanılmasını engellemektir. Bu bağlamda İngiltere ve Fransa modelleri devlet memurları, İspanyol ve Portekiz modelleri ise siyasi atama ile göreve gelen yöneticiler için örnek teşkil edebilir.

15. Kamu görevi süresinde dış faaliyetler: Kamu görevi sırasında STK'lar, ticaret birlikleri ya da siyasi partilerde üstlenilen görev ve sorumluluklar, maddi bir getirisi olmasa bile kamu çalışanlarının tarafsızlığına şüphe düşürebilir. Bu nedenle bu türden faaliyetler iyi bir çıkar çatışması politikasında ele alınmalı ve düzenlenmelidir. Fransa, Almaya ve özellikle İngiltere'de mantıklı bir düzenlemenin oluşmasına temel teşkil edecek sağlam kurallar mevcuttur. Seçilmiş yöneticiler ve hükümet üyeleri normal şartlarda bir siyasi parti üyesidir. Demokrasilerde bu durum kaçınılmazdır ancak kamuya ilişkin görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde kurumsal siyaset ile parti siyasetinin birbirinden ayrılması gerekir.

16. Özel şirketlerde ortaklık: İtalya örneği özel şirket ortaklıklarına getirilen şahsi ve aile kısıtlamalarının anlam ve önemini en iyi şekilde göstermektedir. Bir kamu görevlisinin kararlarına bağlı ya da kontrolündeki bir özel şirket, söz konusu kamu görevlisine ait olmamalıdır. Kamu çalışanları kamu sektörü ile sözleşmeli çalışan ya da ortaklığı bulunan özel şirketlerin sahibi konumunda olmamalıdır. Bu durumlarda doğabilecek çıkar çatışmaları kamu çalışanın görev ve sorumluluklarını uygun şekilde yerine getirmesine engelleyebilir. Büyük şirketlerdeki şahsi yatırım amaçlı düşük yüzdeli ortaklıklara, şirket politikalarını etkilemediği sürece, izin verilebilir ancak her durum kendi içinde değerlendirilmeli, kamu çalışanın pozisyonu göz önünde bulundurulmalıdır. Satış ya da yeddi-emin anlaşması yoluyla tasfiyeye gidilmesi bu bağlamda en iyi çözümü sunmaktadır. Bu konuda İngiltere, Fransa, Portekiz ve İspanya modelleri incelemeye değerdir.

17. Bağımsız uzman organ dahil tespit ve soruşturma sistemi: Avrupa’da çıkar çatışması düzenlemeleri ülkeden ülkeye büyük farklılıklar göstermez, hatta bazı ülkelerin düzenlemeleri birbirine son derece benzemektedir. Ancak uygulamadaki sonuçlar her zaman birbirinin aynı değildir. Bu farklılıklar politikaların uygulanmasından kaynaklanır. Çıkar çatışması politikalarını etkin bir şekilde uygulayabilmek için güvenilir bir tespit sistemine ihtiyaç duyulur. Kamu menfaati bilgilendirme yasının bulunması, çıkar çatışması ihlallerinin tespitinde faydalı olabilir. Bu yasanın vatandaşlara kamu sektöründeki ihlalleri bildirebilecekleri bir sistem oluşturmalı, bu sistem verilen bilginin doğruluğu tespit ettiğinde bir ceza mekanizmasını da içermelidir. Aynı şekilde yasa, asılsız ihlalleri de cezalandırırken ihbarcılara uzun vadeli güvenlik sağlamalıdır. İngiliz ve Alman programları bu politikanın tasarımı açısından iyi birer örnektir. Her koşulda, tespit sistemi için yetkin personele sahip, soruşturma ve gerektiğinde yargılama yetkileri ile donatılmış tam bağımsız bir organın bulunması mutlaka gereklidir. Letonya Bürosu analiz ve başka ülkelerin yasalarına adaptasyon açısından bir çözüm sunabilir. İspanya yolsuzlukla mücadele dairesi de bu bağlamda incelenmeye değer bir kurumdur.

18. Ceza – idari cezaların uyumu ve birbirini tamamlaması: Yasanın ihlal edildiği durumlarda cezai müeyyidesi istisnasız uygulanmalıdır. Hem cezai müeyyideler hem de disiplin uygulamaları gereklidir. Fransa, Almanya ve Portekiz sistemleri analiz edilmesi gereken iyi birer örnektir. Ceza verilebilmesi için elbette öncelikle çok iyi bir tespit ve soruşturma sistemine ihtiyaç duyulacaktır. Yukarıda belirtildiği üzere İspanya’da yolsuzlukla mücadele için özel bir savcılık makamı kurulmuştur. Bu makam hem birkaç uzman birim hem de finans sektöründeki suçlar ve vergi kaçakçılığı konularında uzmanlaşmış savcılar tarafından desteklenmektedir. Bu modelin incelenmesi ve benzer makamların yaratılması faydalı olacaktır. İdari disiplin cezaları da bu bağlamda önemli rol oynar. İspanya modelinde siyasi atama ile göreve gelen yöneticilerin yasa ihlalleri karşısında uygulanan idari disiplin yaptırımları son derece ilginçtir. Özellikle böyle bir ihlal sonrasında 10 yıla kadar başka bir kamu görevi üstlenememe cezası önemli bir yaptırımdır. İdari disiplin yaptırımları da sağlam bir soruşturma ve yargı sistemi ile desteklenmelidir ve bu nedenle iç denetim müfettişleri iyi tasarlanmış bir eğitim sürecinden geçmelidir. Bazen “baştakilere” uygulanacak birkaç yaptırım çoğunluğun kurallara gönüllü uyumunu sağlayabilir.

Ek 1

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
Daha geniş kapsamlı bir programın parçası mı?	Evet, yolsuzluğu önleme ve yolsuzlukla mücadele politikası	Evet, yolsuzluğu önleme ve yolsuzlukla mücadele politikası	Evet, yolsuzlukla mücadele düzenlemelerinin parçası	Evet (kamu sektöründe etik standartların parçası)	hayır	hayır	evet, 1995ten bu yana yolsuzlukla mücadele için kapsamlı bir politika izleniyor.	evet	hayır
Önleyici yaklaşım var mı?	Önleyici ve iyileştirici	Önleyici ve iyileştirici	Önleyici ve iyileştirici	evet, bazı durumlarda danışmanlık var	önleyici	Önleyici ve iyileştirici	Çoğunlukla önleyici.	evet	önleyici
Önlemler									
1. Ek iş konusunda kısıtlamalar. a. Hükümet ve siyasi atamalar b. devlet memurları c. yargı d. parlamento e. yerel seçimle göreve gelen yöneticiler.	1.a evet, bir miktar 1.b evet, bir miktar 1.c evet 1.d ve e geçersiz	1.a evet, çok katı 1.b evet 1.c evet 1.d evet, ancak özel istihdam ile uyumlu. . 1.e evet	1.a evet 1.b evet, farklı kurallar. 1.c evet 1.d evet, ancak özel istihdam ile uyumlu. 1.e evet, ancak parlamento üyeliği ile uyumlu	1.a evet 1.b evet 1.c evet 1.d başka kısıtlamalar uygulayabilir 1.e başka kısıtlamalar uygulayabilir	1.a evet. 1.b evet, bir miktar 1.c evet 1.d evet, bir miktar 1.e evet, bir miktar	1.a evet 1.b evet, çok katı 1.c evet 1.d evet, ancak özel istihdam ile uyumlu. 1.e evet, ancak parlamento üyeliği ile uyumlu	1.a evet, çok katı 1.b evet 1.c evet 1.d evet, bazı kamu görevleri için. 1.e. Länders' yasaları uyarınca.	1.a evet 1.b evet 1.c evet 1.d başka kısıtlamalar uygulayabilir 1.e başka kısıtlamalar uygulayabilir	1.a evet, çok katı 1.b evet 1.c evet 1.d evet, çok katı 1.e evet, tam zamanlı işler için.
2. Şahsi gelir beyanı a) siyasi atamalar b. devlet memurları c. yargı d. parlamentolar	2.a evet 2.b evet 2.d evet 2.e evet	2. a evet 2. e evet	2. d evet	2.d maaşın %1'inden fazla ise evet	2.a (görev öncesi, üç ay öncesinden gelir kaynakları) 2 d evet	2. hayır	2.d evet (10.000 avro üzerindeki meblağlar beyan edilir).	2.a, d, e evet	2.a evet, yıllık bazda. 2.b hayır 2.c hayır 2.d evet (sadece ücretli faaliyetler beyan edilir) 2.e evet, işe

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
e. yerel seçimle görevlendirilen									alımdan önce
3. Aile gelirinin beyanı . a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	3. hayır	3. a ve e evet (eşler)	3. hayır	3.a,b,c,d,e: hayır	3. a evet (yatırım faaliyetleri)	3. hayır	3. hayır	3. hayır	3.a isteğe bağlı (eşler)
4. şahsi varlığın beyanı a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	4.a evet 4.b evet 4.d.evet 4.e evet	4.a evet 4.b evet 4.c evet 4.d. evet 4.e evet	4.a evet 4.b evet, üst düzey yöneticiler. 4.d evet	4.a,b,c,e: hayır 4.d: değeri 59.000 Pound'un üzerinde ise	4. a evet(görev öncesi , girişimci varlıklar) 4. d evet	4.a evet Kamu şirketleri dahil . 4. b hayır. 4.d evet 4.e yalnızca bazıları	4.b devlet memuru adayları için büyük bir borçları bulunmadığına dair beyan gerekli .	4.a, d, e evet	4.a evet 4.b hayır 4.c hayır 4.d evet 4.e evet
5. Aile varlığının beyanı. a. hükümet üyeleri ve siyasi	5. hayır	5. a ve e evet (eşler).	5. a evet, birlikte yaşayan aile üyeleri 5. b evet,	5. hayır	5.a evet (girişimci varlıklar).	5. hayır	5. hayır	5. hayır	5.a yalnızca isteğe bağlı (eşler).

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler			yalnızca ailedeki üst düzey yöneticiler						
6. hediyelerin beyanı. a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	6.a evet 6.b evet 6.d evet 6.e evet	6.a ve e evet	6.d evet	6.a evet 6.d evet, maaşın %1'inden fazla ise	6 hayır	6. d evet	6.a evet 6.d değeri 5000 Euro'nun üzerinde ise evet.	6. uygulanmaz	6.a evet
7. güvenlik ve iç bilgiye ulaşım kontrolü. a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	7.uygulanmaz	7. b evet, ancak gizli tutulur. Resmi bilginin şahsi menfaat için kullanılması yönünde sınırlama yoktur.	7. b ve d evet	7.a evet.	7 uygulanmaz	7. b evet	7. uygulanmaz	7. uygulanmaz	7.a evet 7.b evet 7.c evet 7.d evet

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
8. sözleşmelere yönelik şahsi menfaat beyanı a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	8. hayır	8. hayır	8. hayır	8.a evet 8.b evet 8.c evet (aile ve yakınların menfaatleri dahil olmak üzere)	8. a. Görev öncesi girişimci ve şahsi menfaatler	8. hayır	8. c evet	8.a evet (üç yıl öncesine kadar) 8.c zorunlu değil	8.a evet (iki yıl öncesine kadar). 8.c evet
9. karar verme ve oylamaya ilişkin şahsi menfaat beyanı. a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	9. hayır	9. hayır	9. d evet	9. a evet 9.b evet 9.c hayır 9.d evet 9.e evet (aile ve yakınların menfaatleri dahil olmak üzere)	9. a Görev öncesi girişimci ve şahsi menfaatler	9. hayır	9. d. evet 9. e evet	9.a evet (üç yıl öncesine kadar) 9.d evet 9.e zorunlu değil	9.a evet (iki yıl öncesine kadar) . 9.d ve e evet.
10. politika belirlenmesi ya da danışmanlığına ilişkin şahsi	10. hayır	10. hayır	10. hayır	10.a evet 10.b evet 10.c evet	10.a Görev öncesi girişimci ve şahsi menfaatler	10. hayır	10. c evet	10.a evet	10.a evet (2 yıl öncesine kadar) 10. c evet.

Veri/ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
menfaat beyanı a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler				(aile ve yakınların menfaatleri dahil olmak üzere)					
11. varlık ve gelir beyanlarının kamuoyuna duyurulması a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	11. evet	11. sadece e evet	11. hayır	11.a hediyeler için evet. 11.d menfaatler için evet	11. d evet	11. hayır	11. d evet	11.a, d, e gelir ve menfaatler için evet	11.a evet sadece hükümet üyeleri ve bakanlar 11. d ve e evet, ama isteğe bağlı.
12. görev sonrası çalışma ve STK faaliyetlerine getirilen kısıtlamalar a. hükümet üyeleri ve siyasi	12. uygulanmaz	12. a (rızası alınmalı) 12. b ve e (ayrılmadan bir yıl sonra).	12. hayır	12.b evet iki yıl için ve yaklaşımlar raporlanmalıdır	12. b evet (bazıları)	12. a evet 12. b evet (5 yıl). 12. d çok azı (kurumlar ve hükümet destekli şirketler hariç)	12. hayır	12.a Evet, üç yıl için	12.a evet (iki yıl).

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler						12. e evet			
13. hediye vb menfaatlerin kontrolü ve kısıtlanması a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	13. uygulanmaz	13. a ve e .	13. d evet	13.a 140 Pound'un altındaki masraf geri ödenir. 13.b evet 13. d evet,değeri 125 pound'un üzerinde ise beyan edilmelidir.	13. hayır	13. kontrol yok, ancak bağımsızlığı önlediğinde kısıtlamalar var	13. a ve b evet	13. uygulanmaz	13evet.
14. kurum dışı görev ve sorumluluklara (parti, STK vb) getirilen kısıtlamalar a. hükümet	14.a ve c evet	14. a, b, c evet	14. b evet. Siyasi partilerde üst düzey görev alamaz 14. c evet	14.a evet 14.b evet 14.c evet 14.d evet	14. c evet	14. evet STK'lar kamu yöneticisinin kontrolünde ise, 14. c evet	14. a evet. onursal görevlerde Yasal yasaklar.	14. uygulanmaz	14.a evet 14. b ordu mensupları gib bazı devlet memurları için 14. c evet

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler				14.e evet					14. e evet (STK).
15. çekimsellik a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	15. evet	15. a, b, c, e evet	15. uygulanmaz	15.a,b,c,e evet	15.a,b,c,e evet	15.a,b,c,e evet	15. a evet 15. b evet 15. c evet 15. e evet	15.a,b,c,e evet	15. a evet 15. b evet 15. c evet 15. e evet
16. Şahıs ve aileye getirilen özel şirket mülkiyet hakkı kısıtlaması a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları.	16.a evet 16.b evet 16 d evet 16.e evet	16. a ve b (ticaret hukuku çerçevesinde toplam şirket hisselerinin en çok %10'u) . 16. e özel şirkete sahip olunamaz	16. b evet. Mülkiyet hakkı serbest, sadece üst düzey yöneticiliği ya da yönetim kurulu üyeliğinde kısıtlama.	16.a,b,c,d,e: evet	16. d ve e evet, kontrol altında veya karara bağlı ise	16.a, b, c ve e evet, kontrol altında veya karara bağlı ise	16. hayır	16. a, b, c, d, e, evet	16. a, b, c, d, e, evet

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler									
17. satış, vakıf kurma ya da yeddi-emin anlaşması ile tasfiye a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d.Parlamentolar e. seçilmiş yerel yöneticiler	17. hayır	17. a, b ve e şahsi menfaatlerin beyanından sonra gerekli olabilir.	17. hayır	17.a evet	17. e seçilmiş yerel yöneticiler için olabilir ancak hükümet üyeleri çözüm için olmaz. Yeddi-emin uygulaması	17. evet	17. hayır	17. uygulanmaz	17.a evet
<u>Tespit</u> 1. İhbarcı koruma programı? 2. bağımsız organ?	1. hayır 2. (CPCB) yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla mücadele dairesi(bir dereceye kadar bağımsız).	1. hayır 2. bağımsız organ yok. Tespit hiyerarşi yoluyla yapılıyor. (merkezi hükümette gözetim başbakan ve bakanlar, yerel yönetimlerde	1. evet. 2. bağımsız organ yok. Tespit hiyerarşi yoluyla yapılıyor.	1. evet 2. Kamu Yaşamında Standartlar Komitesi; Parlamento Standartlar Komisyonu ve yerel yönetimler için İngiltere Standartları Kurulu (bölgesel	1. hayır 2. Sadece hükümet üyeleri için İtaya Rekabet Kurulu ve İtalya İletişim Kurulu. Devlet memurları ve yargıçlar için: hiyerarşi yoluyla.	1.hayır 2. Siyasi Finansmanda Şeffaflık Komisyonu (PFTC) (bağımsız değil) varlık beyanını kontrol eder. Üç profesyonel etik komisyonu memuriyet	1. evet 2. hayır. bağımsız organ yok. Tespit hiyerarşi yoluyla yapılıyor.	1. uygulanmaz 2.anayasa mahkemesi	1. hayır 2. Hükümet üyeleri ile siyasi atamalar için: Çıkar Çatışması Dairesi (bir miktar bağımsızlığa sahip). Devlet memuru ve yargıçlar:

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
		valiler ve temyiz kurulu). Kontrol Üst Kurulu ve Ombudsman da tespit konusunda etkili. Hazine yerel yönetimi kontrol eder.		büro)	Parlamento için: Oda Başkanları Kamu yönetiminde ayrıca yolsuzlukla mücadele ve yolsuzluğun önlenmesi üst komisyonu.	sonrası çalışma konusunu denetler.			hiyerarşi yoluyla. Parlamento üyeleri: Oda başkanları. Seçilmiş yerel yöneticiler: şikayetler yoluyla
<u>Soruşturma</u>									
1. Kim? 2. Banka hesapları 3. vergi kayıtları	1. CPCB 2 ve 3 evet	1. Suç unsuru var ise savcılar Polis ve emniyet müdürlükleri. Aksi takdirde hiyerarşi (merkezi hükümette başbakan ve bakanlar, yerel yönetimlerde vali ve temyiz kurulu Yerel kamu yöneticilerinin beyanları Hazine tarafından soruşturulur	1. Varlık Beyanı Kaydı ve Kontrolü Dairesi (ADRCB). 2 ve 3. evet	1. Parlamento Standartlar Komisyonu ve yerel yönetimler için Standartlar Kurulu 2 ve 3. Yalnızca yasal soruşturmada	1. İtaya Rekabet Kurulu ve İtalya İletişim Kurulu. Yasa dışı durumlarda Savcılık 2 ve 3 mahkeme emri ile evet	1. Yargıçlar (adli), Kara Para Aklama Komisyonu (TRACFIN) ve PFTC 2 ve 3 yalnızca yargıçlar karar verebilir	1. Adli vakalarda savcılar, vergi kaçakçılığında vergi müfettişleri. 2 ve 3 sadece yargıçlar. Vergi müfettişleri banka hesaplarını da kontrol edebilir.	1. Anayasa Mahkemesi ve yargı (Ekonomik ve Finansal Suçlar/ Yolsuzluk Merkez Müdürlüğü). 2 ve 3 sadece adli soruşturmalarda	1. . Hükümet üyeleri ile siyasi atamalar için: Çıkar Çatışması Dairesi. Daire vergi kayıtlarını inceleyebilir.. Devlet memurları ve yargıçlar: iç müfettişler Suç unsuru savcılar (yolsuzlukla mücadele konusunda uzman kamu savcıları var). 3. Sadece yargıçlar.
<u>Yargılama</u>									

Veri/ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
Adli ya da İdari	CPCB: İdari yargı: savcılar	Adli: savcılar. İdari: Hiyerarşi ve denetleme kurulu	ADRCB: idari yargı Rüşvet varsa adli.	Her ikisi de	Adli: yolsuzluk durumunda. İdari: hiyerarşi yoluyla.	Sadece yargıçlar: ceza. idari: devlet memurluğu müfettişleri	Sadece yargıçlar: ceza. idari: devlet memurluğu müfettişleri	Sadece yargıçlar: ceza. idari: devlet memurluğu müfettişleri	Cezai: Sadece yargıçlar. İdari: müfettişler ve Çıkar Çatışması Dairesi
<u>Yaptırımlar</u>									
1. Cezai 2. Disiplin 2.1 Maaş ödemesinin durdurulması a. hükümet üyeleri ve siyasi atamalar b. devlet memurları. c. Yargı d. Parlamento e. seçilmiş yerel yöneticiler 2.2 Görevden alma a. Siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d. parlamento e. seçilmiş yerel yöneticiler	1. Evet, büyük zarar var ise 5 yıla kadar hapis cezası 2.1 b, c evet 2.2 a,b,c,d,e evet	1. Cezai: evet. Yerel yöneticilere yalan beyan için üç yıla kadar hapis cezası. 2.1. b ve e evet 2.2. a, b, c ve e evet	1. hayır. 2. 2 a, b.	1. Cezai: evet. Yerel yöneticilerle bölgesel parlamento üyeleri için maddi menfaati beyan etmeme ve çekilme kuralının ihlali için (geçiş dönemi) 2. Disiplin: 2.1.b evet 2.1.d evet 2.2.b evet	1. yolsuzluk suçu işlenmişse. Ayrıca hükümet üyeleri çıkar beyanında bulunmazsa ya da yalan beyanda bulunursa 2. 1 b a ve c evet 2.2. b ve c evet 3. Hükümet üyelerinin yasa ihlalleri için meclis başkanlığına rapor yazılması öngörülür.	1. Yasa dışı menfaat aramada evet 5 yıla kadar hapis cezası ve 75.000 Euro para cezası. 2. Disiplin, 2.1 b ve c evet 2.2 a, b ve c evet 3. a, b, c ve e Yasadışı ek işler için , 1500 Euro'ya kadar para cezası	1. Cezai: suç amaçlı ise Suçlar: menfaat kabulü (para, mücevher vb), Yargının yanıltılması ve rüşvet. 2.1. b evet 2.1 c evet 2.2. b evet 2.2. c evet 3. parlamento üyeleri için çıkar çatışması kurallarının ihlal: Parlamento'nun resmi gazetesinde yayınlama.	2.2.a, b ve c evet 3.a Üç yıl boyunca kamu görevinden men edilme	1. cezai: suç unsur mevcutsa (i.e. rüşvet). 2. Disiplin 2.1.b evet 2.1.c evet 2.2.a. evet 2.2.b evet 2.2.c evet 3. Hükümet üyeleri ve

Veri ülkeler	LETONYA	POLONYA	MACARİSTAN	İNGİLTERE	İTALYA	FRANSA	ALMANYA	PORTEKİZ	İSPANYA
3. İdari a. Siyasi atamalar b. devlet memurları. c. yargı d. parlamento e. seçilmiş yerel yöneticiler									atamalar: yasa ihlalleri devlet bülteninde yayınlanır Ciddi ihlallerde: 10 yıla kadar kamu görevinden men edilme. Yasadışı yollarla edinilen paranın iadesi.